

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

Extra armen binnen kansarmoede

**Kwalitatief onderzoek naar de invloed van het
buddysysteem op empowerment en duurzame
levensverandering bij kansarme mensen**

MARJOLEIN REGINA VAN DER WERF
2021-2022

Aantal woorden: 18141

Promotor: Prof. Dr. Tom Vanwing
Begeleider: Dra. Yano Truyers
Psychologie & Educatiewetenschappen

Student: Marjolein Regina van der Werf

Rolnummer: 0558220

Opleiding: Sociale Agogische Wetenschappen

Academiejaar: 2021-2022

Masterproef

Titel: EXTRA ARMEN BINNEN KANSARMOEDE. Kwalitatief onderzoek naar de invloed van het buddysysteem op empowerment en duurzame levensverandering bij kansarme mensen.

Promotor: Prof. Dr. Tom Vanwing en Begeleider: Dra. Yano Truyers

De masterproef waarvoor de student een examencijfer van 14/20 of meer behaalt, en waaromtrent geen 'non disclosure agreement' (NDA of geheimhoudingsovereenkomst) werd opgesteld, kan kosteloos worden opgenomen in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek mits expliciete toestemming van de student.

De student kiest in het kader van de mogelijkheid tot kosteloze terbeschikkingstelling van zijn/haar masterproef volgende optie:

- OPEN ACCESS: wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef
- ENKEL VANOP DE CAMPUS: enkel toegang tot de full tekst van de masterproef vanop het VUB-netwerk
- EMBARGO WAARNA OPEN ACCESS VOLGT: pas wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- EMBARGO WAARNA ENKEL TOEGANG VANOP DE CAMPUS VOLGT: enkel vanop de campus toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- FULL TEKST NOOIT TOEGANKELIJK: geen toegang tot de full tekst van de masterproef
- GEEN TOESTEMMING voor terbeschikkingstelling

De promotor bevestigt de kennisname van het voornemen van de student tot terbeschikkingstelling van de masterproef in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek.

Datum: 26 mei 2022

Handtekening promotor:

Dit document wordt opgenomen in de masterproef. De student die het formulier niet voegt aan de masterproef en/of geen keuze heeft aangeduid en/of het formulier niet ondertekend heeft en/of geen kennisgeving aan de promotor heeft gedaan, wordt geacht geen toestemming tot openbaarmaking te verlenen; in dat geval zal de masterproef enkel worden gearhiveerd, maar is deze niet publiek toegankelijk.

Opgesteld te Brussel op 17 mei 2022

Handtekening student

OVERSCHRIJDING WOORDLIMIET

Deze masterproef 'EXTRA ARMEN BINNEN KANSARMOEDE. Kwalitatief onderzoek naar de invloed van het buddysysteem op empowerment en duurzame levensverandering bij kansarme mensen.' overschrijdt het maximumaantal woorden van 15.000 woorden. Binnen dit narratief onderzoek werd veel kwalitatieve data verzameld. Namelijk de verschillende individuele ervaringen van de respondenten. Deze masterproef bevat daarom een uitgebreide, transparante beschrijving en bespreking van de resultaten. De overschrijding van het woordlimiet werd goedgekeurd door de promotor.

SAMENVATTING MASTERPROEF

Naam en voornaam: Marjolein Regina van der Werf

Rolnr.: 0558220

KLIN
AO
ONKU
AGOG

Titel van de Masterproef: Extra armen binnen kansarmoede: Kwalitatief onderzoek naar de invloed van het buddysysteem op empowerment en duurzame levensverandering bij kansarme mensen.

Promotor: Prof. Dr. Tom Vanwing

Samenvatting: Deze thesis focust zich op in welke mate het buddysysteem van vzw ArmenTeKort werkt en hoe dit systeem al dan niet bijdraagt aan het verbeteren van de levenssituatie van kansarme mensen. Meer specifiek wordt onderzocht of het buddysysteem leidt tot empowerment en of dit op zijn beurt bijdraagt aan duurzame levensveranderingen. Hierbij worden ook persoonlijke drempels en succesfactoren bevraagd om zo een traject succesvol af te ronden. Het betreft een kwalitatieve studie van individueel semigestructureerde interviews ($n = 16$) met kansarme en kansrijke buddy's. Dit onderzoek is een toepassing op vzw ArmenTeKort waardoor ook de respondenten voortkwamen uit deze organisatie. Uit de resultaten kwam naar voor dat het buddytraject kortetermijnverbeteringen biedt voor empowerment waarmee op lange termijn verandering kan worden doorgevoerd in verschillende levensdomeinen. De buddyrelatie werd omschreven als een soort vriendschap waarbij kansbiedende buddy's steun bieden, luisteren en een terugvalbasis vormen. Ze proberen capaciteiten bij de kanszoekende te identificeren en te vergroten waardoor zelfvertrouwen, zelfkennis en veerkracht versterkt kan worden. Sociale en communicatieve vaardigheden die gevoelens van eenzaamheid omzetten in een gevoel van slagen en erbij horen worden opgebouwd. In de discussie stellen enkele auteurs dat een dergelijk traject niet leidt tot mirakels, maar eerder kleine successen die kunnen helpen om vooruit te komen in de maatschappij. De ondervraagde buddy's zaten nog in het traject of hadden het net afgerond waardoor er nog geen sprake was van levensverandering op lange termijn, maar eerder een wil ontstond om verandering door te voeren. De grootste drempel is het ontbreken van een adequate match, waarbij een klik en vertrouwensband afwezig is en verschillen tussen de buddy's worden

vastgesteld. Het empowermentproces heeft een "open-end" waarin ruimte is om steeds verder te groeien. Optimalisatie van de organisatie zou onsuccesvolle trajecten in de toekomst kunnen vermijden.

Kernwoorden: Kansarmoede, armoedebestrijding, empowerment, buddysysteem

DISCLAIMER: COVID-19 ACADEMIEJAAR 2021-2022

Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

DANKWOORD

Om dit onderzoeksproces, maar ook mijn opleiding agogische wetenschappen, af te ronden wil ik graag enkele cliché woorden neerschrijven. Hoewel ik moeite heb om dit te schrijven omdat ik niet weet waar te beginnen, is het ook wel een moment waar ik naar toe heb geleefd want het betekent het einde van vier zotte jaren en een bikkelharte thesis. Alvorens het heel serieus wordt, wil ook ik daarom een momentje nemen om enkelen te bedanken die mij tijdens mijn onderzoek wijze raad hebben gegeven, mij hebben geholpen en ondersteund.

Eerst en vooral veel dank aan mijn promotor Dr. Tom Vanwing en mijn begeleider Dra. Yano Truyers, dank jullie wel. Ik weet dat jullie het vaak druk hebben, maar toch bedankt voor de onmisbare adviezen en opbouwende feedback. Bedankt om me gerust te stellen en me te blijven motiveren als ik even het noorden kwijt was.

Bedankt ArmenTeKort om me de kans te bieden dit mooie onderzoek te voeren. Jullie missie om kansarmoede de wereld uit te helpen ligt mij nauw aan het hart. Ik apprecieer jullie vele werk en jullie grote inzet. Dankjewel aan alle buddy's die deelnamen aan dit onderzoek. Het waren heel leerrijke gesprekken waarbij jullie mij vaak stil wisten te krijgen. Tijdens de interviews kreeg ik van jullie veel inspirerende verhalen te horen. Deze verhalen raakten mij en blijven me bij. Ook realiseerde ik hoe goed ik het getroffen heb.

Vervolgens dank ik mijn geweldige vrienden voor een ontspanning tussendoor, om mijn frustraties aan te horen en me te blijven motiveren. Jullie gaven me zelfvertrouwen om dit onderzoek uit te voeren en neer te schrijven. Het *thesesen* was nog zo leuk dankzij de vele productieve *bibsessies*. Zonder jullie was me dit zeker niet gelukt.

Verder ook dank je wel aan mijn liefste ouders, want ik heb jullie veel werk en zuchtjes bezorgd. Niet enkel met deze thesis, maar ook de voorbije vier jaar met al mijn vele verbeterwerk en frustraties. Bedankt om me te steunen, te helpen en me vanachter mijn bureau te halen als ik net iets te lang aan het werk was. Ik ben jullie heel dankbaar omdat jullie me steeds de kansen geven om deze uitdagingen aan te gaan. Jullie steun is onmisbaar.

Daarnaast een dankjewel aan mijn meter voor het nalezen van deze thesis.

Tot slot aan jou, als lezer, veel leesplezier!

Marjolein

INHOUDSOPGAVE

TOESTEMMINGSFORMULIER OPENBAARMAKING MASTERPROEF	II
OVERSCHRIJDING WOORDLIMIET	IV
SAMENVATTING	V
DISCLAIMER: COVID-19 ACADEMIEJAAR 2021-2022.....	VII
DANKWOORD	VIII
INHOUDSOPGAVE.....	IX
DEEL 1: INLEIDING	1
1. <i>Probleemstelling</i>	1
2. <i>Literatuurstudie</i>	3
2.1 Armoede.....	3
2.1.1 Armoede, kansrijk en kansarm	3
2.1.2 Armoede in België.....	3
2.1.3 Beperkingen en interventies gepaard gaande met armoede	4
2.1.4 Sociale rechtvaardigheid en sociaal rechtvaardigheidsbeginsel	5
2.2 Empowerment	6
2.2.1 Definiëring	6
2.2.2 Meer dan enkel een individueel proces	6
2.3 Een kader van empowerment	7
2.3.1 Een principe van eigen kracht en potenties	7
2.3.2 Een alternatief denk- en handelingskader.....	7
2.3.3 Belangrijke voorwaarden binnen empowerment	8
2.4 Empowerment als gefundeerde aanpak voor armoedebestrijding.....	9
2.4.1 Een kwestie van een machtsprobleem?.....	9
2.4.2 Belang van de krachtenbenadering.....	10
2.4.3 Samenvattend	10
2.5 Het buddysysteem	11
2.5.1 Het concept omkaderd.....	11
2.5.2 Belangrijke voorwaarden voor een geslaagd buddysysteem	11
2.5.3 Het belang van de andere	12
3. <i>Onderzoeksvragen/hypothese/conceptueel model</i>	14
DEEL 2: DATA EN METHODEN.....	15
1. <i>Deelnemers</i>	15
2. <i>Dataverzamelingmethode</i>	18

3. <i>Materiaal</i>	19
4. <i>Analyseprocedure</i>	19
DEEL 3: RESULTATEN	20
1. <i>Betekenis van de relatie</i>	20
1.1 <i>Betekenis van het 'buddy zijn'</i>	20
1.2 <i>Ervaringen met betrekking tot het buddytraject</i>	21
1.3 <i>Impact van het buddytraject op een kansbiedende buddy</i>	22
2. <i>Invloed op empowerment</i>	23
2.1. <i>Betekenis van 'empoweren'</i>	23
2.2. <i>Ervaren veranderingen met betrekking tot empowerment</i>	24
2.3. <i>Onveranderde situaties</i>	25
3. <i>Verbeteren van de leefsituatie</i>	26
3.1. <i>Mentale en lichamelijke gezondheid</i>	26
3.2. <i>Financiële status</i>	27
3.3. <i>Woon- en werksituatie/opleiding</i>	27
3.4. <i>Sociale contacten</i>	28
3.5. <i>Vrijtijdsbesteding</i>	28
3.6. <i>Onveranderde situaties</i>	28
4. <i>Drempels en succesfactoren</i>	29
4.1. <i>Externe factoren</i>	29
4.2. <i>Trajectverwachtingen</i>	30
4.3. <i>Intrapersoonlijke factoren</i>	30
4.4. <i>Interpersoonlijke factoren</i>	31
4.4.1. <i>Vertrouwen</i>	32
4.4.2. <i>Autonomie</i>	32
4.4.3. <i>Gelijkwaardigheid</i>	33
4.4.4. <i>Wederkerigheid</i>	33
4.4.5. <i>Betrokkenheid</i>	33
DEEL 4: DISCUSSIE EN CONCLUSIE	35
1. <i>Bespreking</i>	35
2. <i>Beperkingen eigen onderzoek</i>	39
3. <i>Aanbevelingen verder onderzoek</i>	40
4. <i>Praktische en beleidsaanbevelingen</i>	41
5. <i>Conclusie</i>	42
REFERENTIELIJST	44
BIJLAGEN	49
<i>Bijlage 1: Uitnodigingsbrief deelnemers</i>	49

<i>Bijlage 2: Interviewschema</i>	50
<i>Bijlage 3: Informed consent</i>	54
<i>Bijlage 4: Labelschema</i>	56

DEEL 1: INLEIDING

1. Probleemstelling

Ondanks de meerdere interventies en Belgische wetgevingen om kansarmoede te bestrijden leeft nog steeds 11% van de Belgische bevolking met een materiële en sociale deprivatie en heeft 16,7% moeite om rond te komen (*Materiële en sociale deprivatie*, 2021), en dit terwijl de Belgische grondwet in artikel 23 laat weten dat iedereen het recht heeft om een menswaardig leven te leiden (Dierckx et al., 2010). Deze onrustwekkende cijfers verbeteren niet. Integendeel, de kloof tussen de sociale klassen wordt alsmear groter (Dierckx et al., 2010). Armoede wordt vaak door zij die een waardig leven leiden vergeten of onderschat. Maar om net deze kloof te overwinnen hebben kansarmen de overheid, de welzijnssector, het middenveld en eenieder van ons broodnodig, want op eigen krachten kunnen ze dit moeilijker overmeesteren (Dierckx et al., 2010). Armoede gaat vaak gepaard met heel wat beperkingen (Dierckx et al., 2010), daarom verdient armoedebestrijding een hoge prioriteit om het levensonderhoud van kansarme mensen te verbeteren en hun milieu te beschermen (Dang Thi Hoa et al., 2019).

Heel wat organisaties zetten zich in om armen te helpen. Zo ook vzw ArmenTeKort, een armoedebestrijdingsorganisatie gesitueerd in het hartje van Antwerpen, die vertrekt vanuit het idee dat kansarmoede de wereld uit geholpen kan worden. Zij bouwen voort op bovenstaande idee dat kansarmoede moeilijk op enkel eigen kracht kan overwonnen worden. Ze interveniëren door een kansrijke vrijwilliger 2 jaar te koppelen aan iemand in kansarmoede, vanuit het onderliggende idee dat dit buddieschap kansarmen helpt te empoweren om in positieve richting te groeien uit deze vooruitzichtloze situatie.

Er is veel data beschikbaar over armoede en empowerment en hoe empowerment een positieve bijdrage kan leveren binnen het armoedebestrijdingsproject. Het begrip empowerment is moeilijk te vatten. Het wordt in de huidige literatuur soms erg ruim gedefinieerd (Calvès, 2009; Hyle et al., 2019; Luttrell et al., 2009; Rao, 2020; Ubbink & Strydom, 2019; Van Regenmortel, 2009a; Van Regenmortel, 2009b). Wel wordt empowerment door diverse auteurs benoemd als belangrijk binnen het armoedediscours (Calvès, 2009; De Andrade, 2016; Luttrell et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a; Van Regenmortel, 2009b). Enkele auteurs deden vergelijkbare studies over de werkingen van zo'n buddywerking (Dekker & Braam, 2010; Lyndon et al., 2013; MacDonald & Greggans, 2010; Steenssens et al., 2009; Van Robaey & Lyssens-Danneboom, 2016). Binnen vzw ArmenTeKort heersten echter nog veel vragen met betrekking tot hun eigen werking. Namelijk over de effectiviteit van de koppeling tussen een kansarme en kansrijke persoon om armoede te overbruggen (Van Regenmortel, 2009a; Steiner & Farmer, 2017) en hiermee gepaarde drempels. Dit thesisonderzoek probeert in die zin een aanvulling te bieden op de tekortkomingen van bestaand onderzoek binnen hun organisatie en de leemte in hun wetenschappelijk onderbouwde kennis aan te pakken.

Het doel van dit onderzoek is dan ook om de effectiviteit van het buddytraject te meten en te onderzoeken of dit een betere levenssituatie voor kansarme mensen als uitkomst biedt. Hierbij

wordt gefocust in welke mate het buddytraject leidt tot empowerment van een kansarme buddy en of dit uiteindelijk zal bijdragen aan een duurzame levensverandering. Bijkomend worden persoonlijke ervaringen getoetst alsook drempels en succesfactoren. Dit onderzoek wordt specifiek toegepast binnen de organisatie ArmenTeKort. Het kan een bijdrage leveren om hun interne werking te verbeteren als men weet onder welke omstandigheden het buddieschap de beste resultaten oplevert.

2. Literatuurstudie

2.1 Armoede

2.1.1 Armoede, kansrijk en kansarm

Als er wordt gesproken over armoede, wordt er vrijwel direct gedacht aan het gebrek aan inkomen, maar armoede omvat meer dan dat (Lustig & Stern, 2000; Luttrell et al., 2009). Armoede is een begrip van alle tijden en plaatsen en wordt daarom vaak opnieuw geconceptualiseerd (Engbersen, 1991). Hoewel vroeger vooral de nadruk lag op een materieel gebrek en economische processen, wordt tegenwoordig ook de politieke en de sociale dimensie betrokken (Engbersen, 1991; Lustig & Stern, 2000). Duitse filosoof Hegel definieert armoede als iets wat "gerelateerd is aan toegang of het gebrek aan toegang tot kansen voor burgers om te participeren en zichzelf te ontwikkelen" (Hegel, 1896, geciteerd in Hyle et al., 2019, p. 1072). Hoewel iedereen afhankelijk is van natuurlijke hulpbronnen, is zichtbaar dat de toegang hiertoe ongelijk verdeeld is (Hyle et al., 2019). Armoede is een vorm van gebrek aan macht, stem en veiligheid (Luttrell et al., 2009). Op de officiële website van de Vlaamse Overheid omschrijft men armoede als een netwerk van sociale uitsluitingen die voorkomen op verschillende levensdomeinen zoals vrijetijdsbesteding, huisvesting, gezondheid, werk, onderwijs, etc. (*Armoedebestrijding in Vlaanderen, z.d.*) en ook Dierckx et al. (2010) en Steenssens et al. (2009) hebben eenzelfde definitie. Men streeft naar een integratie van de belangen en een maximaal genot van alle sociale grondrechten voor armen, uitgesloten, kwetsbaren en gemarginaliseerden (*Materiële en sociale deprivatie, z.d.*; Sulemana et al., 2018). Armoedebestrijding zet in op het verkrijgen van een volwaardige participatie, welzijn, handelingsbekwaamheid en zelfredzaamheid (*Armoedebestrijding in Vlaanderen, z.d.*). Hierdoor kan het begrepen worden als een beleidsmaatregel met de hoogste prioriteit om het levensonderhoud van mensen te verbeteren, hun milieu te beschermen en de sociale orde te veranderen (Dang Thi Hoa et al., 2019; Hyle et al., 2019).

2.1.2 Armoede in België

Structurele armoede is een vorm van materiële en sociale deprivatie. Dit wordt omschreven als het percentage van de gehele Belgische bevolking die de gangbare levensstandaard niet kan veroorloven. Men wordt als gedepriiveerde bestempeld als men niet kan voldoen aan vijf van de dertien materiële bezittingen of (sociale) handelingen. Hieronder verstaan we bijvoorbeeld rekeningen op tijd kunnen betalen, huis voldoende verwarmen, versleten kledij vervangen door nieuwe, etc. (*Materiële en sociale deprivatie, z.d.*). In 2020 werd onder de Belgische bevolking zo'n 11% met dergelijke materiële en sociale deprivatie benoemd (*Materiële en sociale deprivatie, 2021*; Armoedebestrijding, 2021). We zien hierbij natuurlijk grote verschillen tussen de drie gewesten, met Brussel als koploper (*Materiële en sociale deprivatie, 2021*). Wat ook opvalt, is dat zo'n 16,7% het moeilijk heeft om de eindjes aan elkaar te knopen (*Materiële en sociale deprivatie, 2021*; Armoedebestrijding, 2021) en 21,1% van de Belgische inwoners risico loopt op armoede of sociale uitsluiting (*De sociale zekerheid in België, z.d.*). In de opmerkelijke

cijfers die Statbel lanceerden werd aangehaald dat 32,8% van de Belgen maar net kan rondkomen met het maandelijkse inkomen (*Risico op armoede of sociale uitsluiting*, 2021).

2.1.3 *Beperkingen en interventies gepaard gaande met armoede*

Het klinkt niet onlogisch dat armoede gepaard gaat met heel wat beperkingen (Ubbink & Strydom, 2019). Zo ervaren armen vaker een slechtere gezondheid en lopen ze meer risico op allerlei aandoeningen (Dierckx et al., 2010). Er worden herhaaldelijk psychisch en psychiatrische problemen gerapporteerd bij deze groep zoals een beschadigd zelfwaardegevoel en gevoelens van hulpeloosheid (Bulanda et al., 2015; Liu & Ngai, 2020; Van Regenmortel, 2009b). Hun woon- en werkomgeving bestaat dikwijls uit ongezonde omstandigheden. En ook met de toegang tot culturele en sociale activiteiten ervaren ze vaker moeilijkheden (Dierckx et al., 2010). Bovendien missen ze sneller informatie die de toegang tot het rechtssysteem mogelijk maakt (Lustig & Stern, 2000). Hyle et al. (2019) haalt ook aan dat ze vaak gebrekkig vertrouwen en/of opleiding hebben om invloed te kunnen uitoefenen. Deze uitzichtloze situatie hangt herhaaldelijk samen met depressie (Dierckx et al., 2010).

Er wordt bijgevolg ingezet op sociale bescherming. Dit is een sociaal vangnet voor gemarginaliseerden en kwetsbaren om sociale uitsluiting te overwinnen en armoedebestrijding te bevorderen (Sulemana et al., 2018). Het bevordert positieve aanpassing en ontwikkeling en beschermt tegen negatieve effecten (Wenzel, 2006). Er zijn zowel op Europees als op nationaal niveau heel wat maatregelen voor armoedebestrijding genomen en er werden plannen en wetgevingen ontworpen (Dierckx et al., 2010; *Overzicht van de armoedepannen en -rapporten – Steunpunt tot bestrijding van armoede*, z.d.). Een voorbeeld daarvan is het Federaal Plan Armoedebestrijding die inzet op zes verschillende doelstellingen en sociale grondrechten wil garanderen (*De sociale zekerheid in België*, z.d.; Dierckx et al., 2010; *Overzicht van de armoedepannen en -rapporten – Steunpunt tot bestrijding van armoede*, z.d.). De doelstellingen dragen bij tot de bestrijding van armoede en bestaansonzekerheid aangezien ze elkaar mooi aanvullen (*Overzicht van de armoedepannen en -rapporten – Steunpunt tot bestrijding van armoede*, z.d.). De sociale zekerheid is een doeltreffend middel om met armoede gepaarde risico's af te remmen (*De sociale zekerheid in België*, z.d.), doordat het instaat voor een vervangingsinkomen, een aanvullend inkomen of een bijstandsinkomen (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2018). Naast deze inspanningen bestaan er ook zo'n honderdtal armoedeverenigingen verspreid over het gehele land waarbij mensen in armoede kunnen samenkomen om beleidsbeïnvloedend te werken (Dierckx et al., 2010).

Ook de organisatie ArmenTeKort vzw, waarmee deze thesis in samenwerking gemaakt wordt, tracht armoede te bestrijden en vertrekt vanuit het idee dat kansarmoede de wereld uit geholpen kan worden. Kansarmen zijn niet altijd in staat om dit zelfstandig aan te pakken. Daarom koppelt deze organisatie een kansrijke vrijwilliger aan een persoon in kansarmoede gedurende 2 jaar. Deze gearrangeerde vriendschap heet ook wel het buddieschap en is uit op het terugvinden en versterken van eigenwaarde en zelfvertrouwen, waarmee een kansarme kan groeien, zich maatschappelijk kan verbinden en zelf uit kansarmoede kan komen. Dit is geïnspireerd op empowerment en het gedachtegoed van Tine Van Regenmortel dat verder in deze

literatuurstudie wordt toegelicht. De buddy's zijn getraind om veerkracht, eigenwaarde en het sociale netwerk te versterken. De stijging in empowerment zal overslaan op andere levensdomeinen waardoor een kansarme zelf veranderingen kan teweeg brengen. De kenmerken van de organisatie zullen worden geoperationaliseerd in de uitwerking van dit empirisch luik (ArmenTeKort vzw, 2021a; ArmenTeKort vzw, 2021b).

Deze interventies hebben al voor veel veranderingen gezorgd, maar toch zien we dat de evolutie de slechte kant op gaat en de kloof tussen de sociale klassen alsmaar toeneemt (Dierckx et al., 2010). Binnen armoedebestrijding is het belangrijk dat er gefocust wordt op verschillende afzonderlijke beleidsterreinen zoals bv. arbeid, sociale zekerheid, welzijn, enz. (Steenkens et al., 2009).

2.1.4 *Sociale rechtvaardigheid en sociaal rechtvaardigheidsbeginsel*

Het is een uitdaging om de exacte oorzaken achter armoede bloot te leggen. Hyle et al. (2019) beschouwen achtergesteld zijn in een gemeenschap als een resultaat van een lang sociaal-cultureel en historisch proces van ondergeschiktheid. Van Regenmortel (2009a) beweert dat oorzaken van armoede door hogere klassen bij het individu zelf worden gelegd, terwijl mensen in armoede vooral de oorzaak van armoede buiten zichzelf leggen. Hoewel soms de oorzaak bij de organisatie van de maatschappij én de hierin heersende structuren en regelgevingen wordt gelegd (Recht-Op, z.d.). Jan Vranken ontwikkelde een schuldmodel dat de verklaringen achter armoede probeert in kaart te brengen (Thys, z.d.). Hierin onderscheidt hij vier verschillende oorzaken. Als eerste het *individueel schuldmodel* waarbij de schuld wordt gelegd bij de armen zelf omdat ze lui en onverantwoordelijk zijn. Ten tweede dat armen in deze situatie terecht komen door tegenslag en buiten eigen wil bv. door ziekte. Dit wordt het *individueel ongevalmodel* genoemd. Deze twee benaderingen hebben echter geen oog voor eventuele maatschappelijke oorzaken zoals sociale en economische ontwikkelingen. Daarom heeft het derde model, het *maatschappelijke ongevalmodel*, het over plotse veranderingen zoals economische crisis die armoede met zich meebrengt. Een laatste model, het *maatschappelijke schuldmodel*, beweert dat armoede gebakken zit in de maatschappelijke ordening zelf en dus de samenleving zelf armoede voortbrengt. Een opmerking hierbij is dat dit een ideaaltype is en dat het in de realiteit niet zo eenduidig herkenbaar is (Recht-Op, z.d.; Thys, z.d.).

Als we armoede willen begrijpen moeten we armoede langs alle kanten bekijken (Recht-Op, z.d.). Het is een multidimensionaal kenmerk van zowel een individueel als collectief bestaan (Raeymaeckers et al., 2017). Kansarmen komen terecht in zo'n situatie omdat er vele dingen tegelijk deze armoede teweeg brengen. Maar het is belangrijk om hierbij in achterhoofd te houden dat het nooit iemands eigen schuld is (Recht-Op, z.d.). De verantwoordelijkheid moet niet gelegd worden bij het individu, maar bij de samenleving en het beleid (Raeymaeckers et al., 2017). De samenleving is namelijk niet altijd even rechtvaardig georganiseerd en zorgt vaak voor de instandhouding ervan (Raeymaeckers et al., 2017; Recht-Op, z.d.). Het is dan ook de taak van de samenleving om armoede aan te pakken (Raeymaeckers et al., 2017).

2.2 Empowerment

2.2.1 Definiëring

Empowerment is een moeilijk te vatten begrip waarover uiteenlopende definities beschikbaar zijn. Dit komt doordat de term op verschillende manieren wordt toegepast (Luttrell et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Empowerment wordt soms gedefinieerd vanuit een collectieve strijd tegen onderdrukkende relaties, terwijl het in andere contexten betrekking heeft op het individu zelf en het individueel bewustzijn (Luttrell et al., 2009). Het is een complex en veelzijdig proces (Calvès, 2009) met een "open-end", waarbij er ruimte is om verder te groeien, te veranderen en te ondernemen (Steenssens et al., 2009; Steiner & Farmer, 2017; Van Regenmortel, 2009a; Van Regenmortel, 2009b; Vranken et al., 2002).

Binnen het sociale werkveld staat empowerment centraal en wordt gezien als een bruikbaar kader voor het bekomen van sociale inclusie (Steiner & Farmer, 2017; Van Regenmortel, 2009a). Het gaat over meer dan alleen vermeerderen van middelen (Calvès, 2009). Ubbink & Strydom (2019) definiëren het als een identificatieproces van sterke punten en capaciteiten om hierop vervolgens in te zetten en te vergroten. Dergelijke capaciteiten kunnen gebruikt worden om de omgeving te begrijpen, keuzes te maken, invloed uit te oefenen en bepaalde problemen te deconstrueren (Lyndon et al., 2013; Ubbink & Strydom, 2019). Het helpt om eigen problemen te begrijpen, te interpreteren en later de behoeftes te definiëren en te vertalen naar acties (Lyndon et al., 2013). Voldoende individuele en collectieve capaciteiten geeft een individu de kracht om deel te nemen aan besluitvormingsprocessen en onderdrukkende sociale structuren te veranderen (Bulanda et al., 2015; Calvès, 2009; Hyle et al., 2019; Steiner & Farmer, 2017). Empowerment zorgt voor het opbouwen van een betere fysieke gezondheid, psychologische welzijn, gezonde identiteit, meer veerkracht (Bulanda et al., 2015; Liu & Ngai, 2020) en het uitbreiden van sociale relaties (Calvès, 2009). Samengevat helpt het mensen controle te krijgen over en toegang te krijgen tot het eigen leven (Luttrell et al., 2009; Lyndon et al., 2013; Peterson, 2014; Rao, 2020; Steiner & Farmer, 2017). Het wordt daarom als gunstig instrument gezien voor maatschappelijke ontwikkeling (Steiner & Farmer, 2017).

2.2.2 Meer dan enkel een individueel proces

Empowerment is een proces waarbij individuen, gezinnen, organisaties en gemeenschappen geholpen worden (Steenssens et al., 2009; Ubbink & Strydom, 2019; Van Regenmortel, 2009a). Geen eendimensionaal begrip, maar een veelzijdig concept waarbij elke dimensie breed begrepen moet worden (Luttrell et al., 2009; Peterson, 2014; Ubbink & Strydom, 2019). Men moet zich niet blind staren op individuele kenmerken, maar ook de structurele ongelijkheid moet in acht worden genomen (Luttrell et al., 2009). Ambities, opvattingen en prioriteiten op zowel individueel als gemeenschapsniveau moeten worden samengebracht voor succesvol empowerment. Verandering kan enkel teweeg worden gebracht door collectief te werken (Steiner & Farmer, 2017). Als er teveel aandacht gegeven wordt aan één van beide kunnen de goede bedoelingen hiermee gepaard falen (Hyle et al., 2019).

2.3 Een kader van empowerment

2.3.1 Een principe van eigen kracht en potenties

Van Regenmortel (2009b) definieert empowerment als volgt: "Een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie" (p. 1). Het gaat over de eigen kracht en potenties die iemand bezit en die men probeert te versterken (Van Regenmortel, 2009a). Hiervoor wordt gezocht naar de krachten en competenties die aanwezig zijn op verschillende terreinen van het maatschappelijk leven (Van Regenmortel, 2009b; Vranken et al., 2002). Om vooruitgang te maken binnen het empowermentproces is het belangrijk dat de persoon ook zelf gaat geloven in de eigen krachten. Dit zal uiteindelijk bijdragen tot het verwerven van de positie als mondige burger (Van Regenmortel, 2009b). Als individuen het gevoel krijgen dat hun inspraak en acties verschil maken, wordt de kans groter dat men meer zal participeren beweren Hyle et al. (2019). Ook Wenzel (2006) heeft een gelijkaardige redenering waarbij individuen die zich effectief voelen bij het uitvoeren van hun gedrag meer moeite zullen doen om uitdagingen het hoofd te bieden. Maar als iemand ze zich waardeloos voelt, zal deze persoon sneller de moed verliezen om iets uit te proberen omdat men niet gelooft dat dit zal lukken (Van Regenmortel, 2009a). Gepaard hiermee is het concept "volwaardig burgerschap" (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009b). Het is een soort gewenste, ideale verhouding tussen mensen en de samenleving die men hoopt te verkrijgen (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009b), waarbinnen er gestreefd wordt naar de realisatie van sociale grondrechten en het ontwikkelen van voldoende competenties om verantwoordelijkheid te kunnen opnemen (Steenssens et al., 2009). Vaak wordt hierbinnen de focus gelegd op kwetsbare personen om hun kwetsbaarheid te erkennen (Van Regenmortel, 2009a). Er moet echter wel erkend worden dat het ideaal van volwaardig burgerschap niet voor iedereen kan worden gerealiseerd en correcties noodzakelijk zijn (Steenssens et al., 2009).

2.3.2 Een alternatief denk- en handelingskader

Vervolgens omschrijft Van Regenmortel (2009a) empowerment als een soort denk- en handelingskader dat de manier waarop we kijken, denken en handelen op een bepaalde manier kleurt. De klassieke manier van denken en handelen wordt hierbij geprikkeld en een ander verhaal dan het bekende wordt naar voor gebracht (Van Regenmortel, 2009a).

Paulo Freire (1921-1997), ook wel de peetvader van empowerment genoemd (Vranken et al., 2002), beweerde dat ons bewustzijn bepaald wordt door de dominerende klassen. Individuen moeten geholpen worden om zichzelf bewust te worden over de eigen situatie, zelf keuzes te maken en deze om te zetten in daadwerkelijke acties (Paulo Freire, 1974, geciteerd in Calvès, 2009). Dergelijke bewustwording over heersende marginaliserende dynamieken helpt bij het opbouwen van voldoende capaciteiten om onrechtvaardige machtsstructuren te transformeren en rechten collectief op te eisen (Calvès, 2009; Luttrell et al., 2009). Op die manier ziet Paulo Freire empowerment als een radicaal project binnen sociale transformatie (1970, geciteerd in

Luttrell et al., 2009). Een bekrachtigd individu kan omschreven worden als iemand die zelfs in een hopeloze situatie kan nadenken over bepaalde keuzes en acties. Maar een belangrijke bedenking die hierbij niet links kan blijven liggen is dat niet enkel bewustzijn zal bijdragen tot effectieve actie (Rao, 2020).

2.3.3 Belangrijke voorwaarden binnen empowerment

Empowerment wordt volgens Van Regenmortel (2009a) gekenmerkt door drie aspecten. Ten eerste is het interactioneel wat refereert naar het feit dat iemand dit niet alleen kan doen, maar interactie vereist is met individuen, gezinnen, organisaties en gemeenschappen (Ubbink & Strydom, 2019; Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002). Dit aspect heeft betrekking op empowerment als een multidimensionale benadering (Peterson, 2014) dat al eerder toegelicht werd. Ten tweede heeft het een procesmatig karakter waarbij men enkel al doende greep kan krijgen op het eigen leven (Van Regenmortel, 2009a). Zo beschrijven Ubbink & Strydom (2019) empowerment kort als "het zelf doen", eerder dan het laten doen door professionele dienstverleners. Hiermee wordt verwezen naar het feit dat het niet aan iemand gegeven of opgelegd kan worden, maar vanuit de persoon moet voortkomen (Steenkens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002). De overheid blijft verantwoordelijkheid houden over al haar burgers, maar de kracht en inzet moet vanuit de burger zelf komen. Professionele dienstverleners kunnen hierbinnen wel een aanvullende of ondersteunende rol bieden (Steenkens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Een laatste, maar niet minder belangrijk aspect is dat er ook een vorm van autonomie wenselijk is (Van Regenmortel, 2009a). Empowerment dat voortkomt vanuit de gemeenschap geeft autonomie aan lokale actoren die kan gebruikt worden in besluitvormingsprocessen en verband houden met lokale transformatie (Steiner & Farmer, 2017).

Bovendien staat binnen empowerment sociale inclusie en betrokkenheid centraal. Dit betekent dat mensen het gevoel hebben dat ze er daadwerkelijk bijhoren, wat kan verwezenlijkt worden door ook effectief mee te doen (Van Regenmortel, 2009a). Het is onvoldoende om enkel een gemeenschap te empoweren, maar het is het deelnemen die de transformatie naar empowerment mogelijk zal maken (Steiner & Farmer, 2017). Een empowerende samenleving erkent de interne diversiteit waarin verschillende individuen, groepen en culturen met elkaar samenleven. Hierbinnen spelen zowel de overheid, professionele organisaties als de burger zelf een cruciale rol (Van Regenmortel, 2009a).

Veerkracht is daarnaast ook een onontbeerlijke voorwaarde van empowerment. Van Regenmortel (2009a) beschrijft veerkracht als: "het vermogen van een mens of een systeem (groep, gemeenschap) om een goed bestaan te leiden en zich ondanks moeilijke levensomstandigheden positief te ontwikkelen en dit op een sociaal aanvaardbare wijze" (p. 32). Terwijl Vanderbilt-Adriance & Shaw (2008) veerkracht beschrijven als: "een proces waardoor positieve resultaten worden bereikt in de context van tegenspoed" (p. 1, vrije vertaling). Het gaat over een gevoel van controle over het eigen leven (Van Regenmortel, 2009a), en zorgt voor trots en eigenwaarde (Steenkens et al., 2009). De omgeving speelt binnen het opbouwen van dit soort veerkracht een grote verantwoordelijkheid (Van Regenmortel, 2009a).

2.4 Empowerment als gefundeerde aanpak voor armoedebestrijding

Om de huidige ongelijkheden waar onze maatschappij mee te maken krijgt aan te pakken zijn begrippen als empowerment en betrokkenheid cruciaal. Zowel de gemeenschap als het individu moeten voldoende capaciteit bezitten om de eigen toekomst te beheren, zodat blijvende positieve gezondheids- en sociale resultaten verkregen kunnen worden (De Andrade, 2016). Van Regenmortel (2009a; 2009b) beweert dat empowerment belangrijk is in de strijd tegen armoede. Steenssens et al. (2009) omschrijven empowerment als een verbindend perspectief in armoedesituatie. En ook Calvès (2009) haalt in haar artikel aan dat het één van de pijlers is voor armoedebestrijding, doordat armen kunnen deelnemen aan ontwikkelingsdiscours. Empowerment wordt hierin beschreven als: "het vergroten van het vermogen van arme mensen om invloed uit te oefenen op de staatsinstellingen die hun leven bepalen door hun deelname aan politieke processen en plaatselijke besluitvorming te versterken" (Calvès, 2009, p. 8, vrije vertaling). Zowel stemloosheid als machteloosheid komen vaak voor in achtergestelde groepen en lopen hand in hand met armoede (Calvès, 2009; Ubbink & Strydom, 2019).

2.4.1 Een kwestie van een machtsprobleem?

Bepaalde bevolkingsgroepen riskeren om actief gekwetst te worden door de wijze waarop de samenleving georganiseerd is (Steenssens et al., 2009). Zo zien we in de samenleving dat er een kleine groep mensen is die heerst over een massa (Calvès, 2009; Steiner & Farmer, 2017). Een groep die door deze overheersing meer macht en middelen heeft om doelen te bereiken (Giddens, 1984, geciteerd in Rao, 2020). Ze hebben de neiging om het meest deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten (Steiner & Farmer, 2017) met ongelijke kansen, behandeling, resultaten en waardering tot gevolg (Luttrell et al., 2009; Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Maatschappelijke kwetsbaarheid is een cumulatief proces van sociale uitsluitingen op verschillende gebieden (Steenssens et al., 2009; Vranken et al., 2002). Dit maakt dat sommigen afhankelijk worden van anderen en van de maatschappij (Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002). Ze hebben moeite om zichzelf te verdedigen en blijven deel uitmaken van machtsongelijkheid (Steenssens et al., 2009).

Macht wordt vaak samengezien met keuzevrijheid. Iemand met onvermogen, die zelf geen keuzes kan maken en invloed kan uitoefenen wordt gezien als een machteloos persoon (Giddens, 1993, geciteerd in Rao, 2020; Ubbink & Strydom, 2019). Hierdoor krijgen mensen vaak onvoldoende mogelijkheden om kansen en potenties aan te wenden (Vranken et al., 2002), gaan ze geloven dat er geen alternatief bestaat voor de situatie en zal men niet overgaan tot het eisen van rechten of verandering (Luttrell et al., 2009). Echter is het wel mogelijk voor een individu om de beperking op het gebied van capaciteit en koppelingen te overwinnen (Giddens, 1993, geciteerd in Rao, 2020). Luttrell et al. (2009) beweren dat empowerment helpt binnen het aanpakken van de oorzaken van deze machteloosheid. Het biedt een soort tegengif voor sociaal onrecht (Steiner & Farmer, 2017) en zorgt voor relatieve controle (Steenssens et al., 2009; Steiner & Farmer, 2017). Dit maakt dat het empoweren van armen doorslaggevend is binnen armoedebestrijding en het kan gezien worden als middel om de efficiëntie en

productiviteit te verhogen én de status quo te handhaven, eerder dan enkel een manier om sociale transformatie te verkrijgen (Calvès, 2009).

Men gaat proberen om de macht te vergroten, een activa op te bouwen zodat armen op een actievere manier kunnen participeren (Calvès, 2009). Deze participatieve houding kan bijdragen aan een herverdeling van macht in het voordeel van achtergestelde groepen (Hyle et al., 2019). Activering is volgens Steenssens et al. (2009) gericht om de kloof tussen de onderklasse en de rest van de samenleving opnieuw te verkleinen. Lyndon et al. (2013) omschrijven participatie als een directe determinant van de kwaliteit van het leven en beweren dat hoe hoger de participatiegraad zal zijn, hoe hoger het niveau van empowerment zal zijn. Participatie kan in deze context gezien worden als een middel tot empowerment (Hyle et al., 2019; Steenssens et al., 2009; Vranken et al., 2002) die dient als cruciale weg naar ontwikkeling en het verwerven van meesterschap over het eigen leven (Rao, 2020; Ubbink & Strydom, 2019).

2.4.2 Belang van de krachtenbenadering

Een krachtenbenadering wordt door Van Regenmortel (2009a) omschreven als een benadering die ervan overtuigd is dat alle mensen en omgevingen over voldoende krachtbronnen beschikken en bekwaam zijn om te denken, te leren, te groeien, te veranderen en te handelen. Hierbinnen heeft een zorgverlener de opdracht samen met de hulpvrager en de omgeving krachten te ontdekken en te mobiliseren (Van Regenmortel, 2002, geciteerd in Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Het is essentieel dat men gelooft in de potenties en krachten van kwetsbare mensen (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a), want dit kan een invloed hebben op het zelfvertrouwen van individuen (Wenzel, 2006). Ook indien de potenties en krachten minder goed waar te nemen zijn of als ze er zelf niet in geloven blijft het geloven belangrijk (Van Regenmortel, 2009a). Wenzel (2006) beweert namelijk dat dit geloof de motivatie, het doorzettingsvermogen en de prestaties kan bevorderen. Om dit te bekomen moet men zo dicht mogelijk aansluiten bij de leef- en betekeniswereld van de hulpvrager en moet er maximaal ingezet worden op de sociale netwerken. Dit door netwerken te creëren, te herstellen of te versterken. Een voorwaarde is dat deze minimaal ingrijpend is en zo veel mogelijk inspeelt op natuurlijke hulpbronnen (Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002).

2.4.3 Samenvattend

Empowerment kan omschreven worden als een emancipatieproces waarin kansarmen de mogelijkheid krijgen om zelf rechten uit te oefenen, toegang te krijgen tot middelen, eigen inbreng te krijgen, actief te kunnen deelnemen aan het vormgeven van de samenleving en het nemen van beslissingen (Luttrell et al., 2009; Steenssens et al., 2009) met als doel om de marginaliteit en sociale uitsluiting tegen te gaan (Steenssens et al., 2009). Het krachtgerichte, verbindende denk- en handelingskader van empowerment vormt een omvattend paradigma voor armoedebestrijding waarbij mensen hun levensweg kunnen maken naar eigen behoeften, ritme en maat met voldoende keuzevrijheid (Steenssens et al., 2009; Vranken et al., 2002).

2.5 Het buddysysteem

2.5.1 Het concept omkaderd

Dieper inzicht in de situatie van armoede brengt een nood aan ondersteunende en structurele veranderingen met zich mee binnen de samenleving om armoede te bestrijden en de kloof te dichten (Steenssens et al., 2009). Zo beweerde Steenssens et al. (2009) bovendien dat het maken van verbinding tussen personen, groepen en organisaties op verschillende maatschappelijke niveaus een gunstig middel is om versterkingsprocessen te stimuleren en te verwezenlijken. Een manier om terug binding te vinden is via een duo-werking. Hierbij gaat een vrijwilliger een één-op-één-relatie aan met een hulpvrager (Van Robaeys & Lyssens-Danneboom, 2016) die een soort steunende rol opneemt en een terugvalbasis vormt voor deze hulpvrager (Steenssens et al., 2009). Er wordt gewerkt rond taalontwikkeling, begeleiding naar de arbeidsmarkt, sociaal-emotionele ondersteuning, enz. (Dekker & Braam, 2010) en stimuleert de hulpvrager om zelf stappen te zetten naar reguliere werkingen en diensten in de gemeenschap (Steenssens et al., 2009). Een buddysysteem wordt door Van Robaeys & Lyssens-Danneboom (2016) gedefinieerd als: "een sociale interventie die zich primair focust op het individu en diens welbevinden" (p. 13). Zo'n programma moet voldoende jaren lopen, bv. drie jaar, zodat er voldoende gelegenheden komen om zich te ontwikkelen, beweren Lyndon et al. (2013). Dit is geen vrij onbekend systeem, er zijn namelijk al zo'n 78 gelijksoortige duo-werkingen teruggevonden en ook in Vlaanderen wint het sterk aan populariteit (Van Robaeys & Lyssens-Danneboom, 2016).

2.5.2 Belangrijke voorwaarden voor een geslaagd buddysysteem

Een eerste voorwaarde is een goede relatie tussen de hulpvrager en de hulpverlener of vrijwilliger. Dit wil zeggen dat er een vertrouwensband moet gecreëerd worden vanuit een positieve basisverhouding die ruimte ontwikkeld voor krachten, potenties, maar ook voor verschillen (Steenssens et al., 2009). MacDonald & Greggans (2010) benadrukken de noodzaak van onderhandelingen voor het opbouwen van een zodanige band, want indien die er niet is, wordt een relatie als onsuccesvol beschouwd. Er moet hierbij, als volgende voorwaarde, voldoende autonomie gegeven worden zodat eigenheid en zelfrespect bewaard kunnen worden (Steenssens et al., 2009). De hulpvrager moet als een volwaardige actor gezien worden en er moet voldoende betrokkenheid, gelijkwaardigheid, verbinding en wederkerigheid aanwezig zijn (Steenssens et al., 2009; Vranken et al., 2002). Steenssens et al. (2009) halen zeven bouwstenen aan voor een goede activering. Als eerste moet er *krachtgericht gewerkt* worden waarbinnen kwetsbaarheid, mogelijkheden, capaciteiten van de persoon en de omgeving moeten geïdentificeerd worden. Men moet *positief* en *integraal* blijven met respect en vertrouwen én brede en contextuele kijk. Er moet ingezet worden op *participatie* en *inclusie* waarbij de hulpvrager maximale zeggenschap en invloed krijgt, met bijzondere aandacht hierbij voor kwetsbare groepen. En tot slot moet de hulp *gestructureerd* en gecoördineerd verlopen met ruimte voor samenwerkingsverbanden en netwerkvorming.

2.5.3 *Het belang van de andere*

Mensen in armoede ondervinden frequenter communicatieproblemen met de samenleving, met vaak verbintenisproblemen als gevolg (Van Regenmortel, 2009a; Steenssens et al., 2009). Ze worden snel bestempeld als "moeilijk", "lastig", "lui" of "passief" (Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002). Ze raken gedemotiveerd om iets te proberen aangezien ze zelf geloven dat niets nog lukt (Van Regenmortel, 2009a) en belanden hierdoor in een negatieve neerwaartse armoedespoiraal (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Ze verliezen niet enkel binding met zichzelf, maar ook met anderen, de samenleving en de toekomst (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a). Heel wat gezondheidsproblemen en ongelijkheden zijn hieruit directe gevolgen die de eigenwaarde, identiteit, ontwikkeling zullen beschadigen (Bulanda et al., 2015; Van Regenmortel, 2009b). Dit is waarom empowerment en het maken van verbintenis met de omgeving zo belangrijk is. Sociale ondersteuning helpt om de sterke punten of capaciteiten te identificeren, uit te breiden en het innerlijke zelf te ontwikkelen (Ubbink & Strydom, 2019). Het kan de deelnemers bovendien stimuleren om deel te nemen aan armoedeprogramma's (Lyndon et al., 2013).

Binnen het empowermentdiscours wordt niet opgegeven en wordt niemand benoemd als "hopeloos", "onbereikbaar" of "onbemiddelbaar" (Steenssens et al., 2009). De stem van deze kwetsbare groepen moet gehoord en erkend worden op verschillende niveaus in de samenleving (Van Regenmortel, 2009a). Een bewustmakingsproces is hierbij essentieel waarbij de vooroordelen verbroken worden zodat de verbinding hersteld kan worden en men terug aansluiting kan vinden met de omgeving en zichzelf (Van Regenmortel, 2009a).

Om empowerment te verkrijgen moet men niet enkel de middelen gebruiken die binnen de gemeenschap ter beschikking zijn. Er moet ook worden ingezet op externe actoren. Het begint met betrokkenheid, mensen aansporen om te handelen en mogelijk volgt meer participatie (Steiner & Farmer, 2017). Steenssens et al. (2009) omschrijven sociale activering daarbij als een mogelijke (re)integratiemogelijkheid. Externe actoren kunnen in die zin optreden om betrokkenheid op te werken en participatie te initiëren om bij te dragen aan de capaciteitsopbouw en het ontwikkelen van vermogen tot handelen (Steiner & Farmer, 2017). Het is bevorderlijk voor het opbouwen van zelfeffectiviteit en zelfvertrouwen om in relatie te staan met iemand waarin de competenties, vaardigheden en waarde als persoon worden erkend (Wenzel, 2006).

Zoals al eerder vernoemd is empowerment een proces dat geen einde kent. Het is de taak van personen die verder staan in hun empowermentproces om een klimaat en condities te vormen om mensen die nog niet zover staan te stimuleren en vooruit te helpen (Steenssens et al., 2009; Van Regenmortel, 2009a; Vranken et al., 2002). Dit niet door ze meer macht te geven, maar door hen ontplooiingsmogelijkheden te geven (Vranken et al., 2002). De maatschappij moet instaan voor het ontwikkelen van een kader die kansen en rechten aanbieden. Ze moeten alternatieve steun- en hulpbronnen voorzien indien andere ontoereikend blijken te zijn (Steenssens et al., 2009). Er moet plaats gemaakt worden voor een fysiek en emotioneel veilige omgeving waar men de pijn en angst kan loslaten om te voorkomen dat oorzaken worden

geïnternaliseerd. Dit zou anders kunnen leiden tot zelfverwilt en een lage zelfeffectiviteit (Bulanda et al., 2015). Een veerkrachtig en empowerd persoon is sterk in het geven aan anderen. Ze kunnen goed luisteren, zijn empathisch en voelen zich verantwoordelijk, al mag men zichzelf niet verliezen in het geven aan anderen (Van Regenmortel, 2009a). Belangrijk om nog mee te nemen is dat empowerment geen kant-en-klare oplossing biedt, maar het is een continue, actieve inspanning van alle betrokken actoren vanuit de kracht van een gedeelde verantwoordelijkheid (Steenssens et al., 2009).

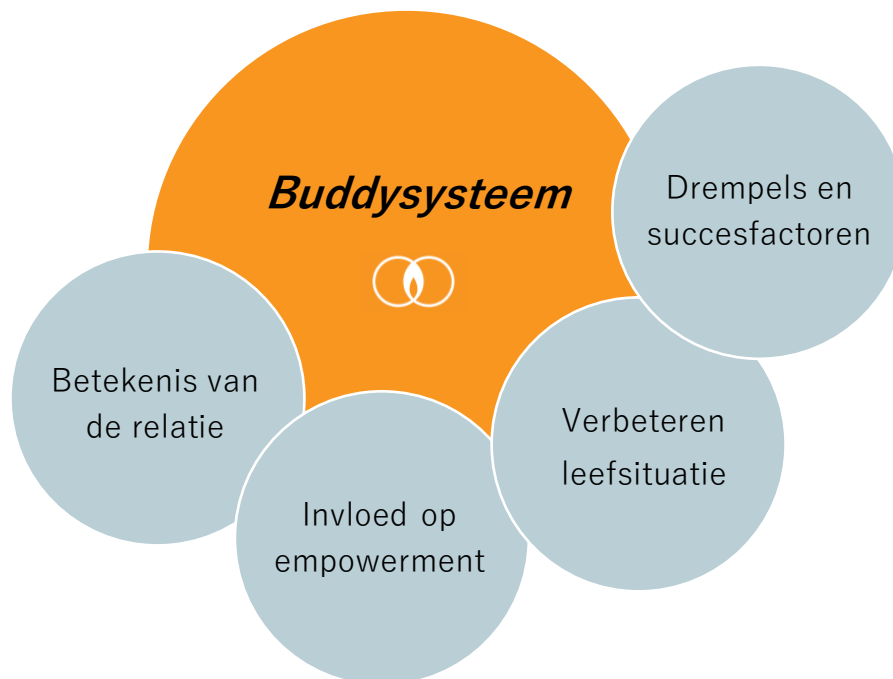
3. Onderzoeksvragen/hypothese/conceptueel model

Dit thesisonderzoek verloopt in samenwerking met de organisatie ArmenTeKort vzw en focust zich enerzijds op het evalueren van de buddywerking die ArmenTeKort vzw toepast en bevat anderzijds een impactmeting om na te gaan in welke mate de buddywerking leidt tot meer empowerment en duurzame verandering in de levenssituatie. Met dit kwalitatief onderzoek trachten we volgende onderzoeksvragen aan het einde van deze thesis te beantwoorden:

1. Wat is de betekenis van de relatie tussen een kanszoekende en kansbiedende buddy?
2. Op welke manier heeft het buddyschapstraject een invloed op het empowerment van een kanszoekende buddy?
3. In welke mate draagt het buddyschap bij aan het verbeteren van de leefsituatie van een persoon in armoede?
4. Wat zijn belangrijk ervaren drempels en succesfactoren om het buddytraject succesvol af te ronden?

Antwoorden op bovenstaande onderzoeksvragen zijn terug te vinden in *Deel 4: Discussie en Conclusie*.

Aan de hand van deze onderzoeksvragen werd volgend conceptueel model opgesteld:

Figuur 1: conceptueel model

DEEL 2: DATA EN METHODEN

In dit onderdeel wordt een nauwkeurige beschrijving gegeven van de participanten, de onderzoeksopzet, het gehanteerde materiaal, de analyseprocedure en enkele afwijkingen die werden gemaakt van het oorspronkelijke plan tijdens de uitvoering van het onderzoek.

1. Deelnemers

In dit onderzoek wordt onderzocht in welke mate het buddysysteem dat ArmenTeKort vzw toepast werkt en in welke mate dit zal bijdragen aan het verbeteren van de levenssituatie van kansarme mensen. Deze buddyrelatie bestaat uit twee buddy's namelijk: een kanszoekende buddy en een kansbiedende buddy. Een kansbiedende buddy beschrijft de organisatie als iemand die voldoende eigenwaarde en veerkracht heeft om zich te betrekken in de samenleving, keuzes te maken en controle te nemen over het eigen leven. Een kanszoekende buddy daarentegen ziet men als iemand die vaker kwetsbaar is en het geloof in zichzelf verloren heeft, weinig kansen ziet en niet gelooft dat er verandering in zijn situatie kan komen. Binnen een buddyschap wordt een persoon in kansarmoede aan iemand die niet in kansarmoede leeft gekoppeld. Het is een soort gearrangeerde vriendschap, waarbij er verwacht wordt dat deze personen voor 2 jaar het buddytraject aangaan. Ze spreken wekelijks af en doen samen allerlei dagelijkse activiteiten. Het buddyschap is gestoeld op gelijkwaardigheid en een tweerichtingsbenadering. Dat wil zeggen dat de kansbiedende niet het gevoel mag krijgen dat ze de kanszoekende moet redden, maar dat ze de kanszoekende eerder moeten bijstaan zonder expliciet te helpen.

Doordat er voor dit onderzoek samengewerkt werd met ArmenTeKort vzw, kwamen de deelnemers voort vanuit deze organisatie. De organisatie heeft op dit moment 390 traject lopen en al een totaal van 1.275 trajecten opgestart. Vanuit een vooraf door de organisatie opgestelde lijst met deelnemers werden alle buddy's *at random* gekozen. Alle trajecten werden per groep genummerd en via een online site werden steeds de nummers willekeurig geselecteerd voor elke trajectgroep. Vervolgens werden deze buddy's persoonlijk opgebeld door de onderzoeker, een keuze gemaakt in samenspraak met de organisatie zodat het ijs met de buddy's gebroken werd. Tijdens dit eerste gesprek werd gebruikgemaakt van de uitnodigingsbrief (zie bijlage 1) die telefonisch werd toegelicht. Hierin stond de vrijwilligerssetting, vrije keuze voor het tijdstip en plaats van het interview centraal.

Het oorspronkelijke idee was om in totaal vijftien trajecten te volgen en te onderzoeken. Vijftien kansarme en vijftien kansrijke buddy's zouden dus afzonderlijk geïnterviewd worden. In overleg met vzw ArmenTeKort werd er gekozen om te streven naar zoveel mogelijk diversiteit binnen de groep van deelnemers. Dit om een beter zicht te krijgen onder welke omstandigheden het buddyschap het best loopt en om de onderzoeksvragen zo correct mogelijk te kunnen beantwoorden. Om deze diversiteit na te streven werden er op voorhand vijf trajectgroepen van elkaar onderscheiden. Het idee was om van elk van deze groepen drie trajecten te interviewen, wat een geheel van vijftien trajecten aan het einde van de rit zou zijn. Een eerste groep zijn recent opgestarte duo's die maximum drie maand lopend zijn (78 trajecten in totaal). Een

tweede groep zijn de duo's die in de helft van het traject, tussen 10 en 14 maanden, zitten (31 trajecten in totaal). Een derde groep, de ex-trajecten, zijn duo's die na x aantal maanden zelf aangaven het traject niet te willen verder zetten (471 trajecten in totaal). En de laatste twee groepen zijn succesvol afgeronde duo's (33 trajecten in totaal) en niet-succesvol afgeronde duo's (14 trajecten in totaal). Dit zijn duo's die na een tweejarig traject wel of niet zijn toegenomen wat empowerment betreft. Dit wordt door de organisatie bepaald via de empowermentbarometer, een vragenlijst bestaande uit 25 stellingen waarbij elke stelling een score krijgt van helemaal eens (score 6) tot helemaal oneens (score 1). Aan het einde wordt een totaalscore berekend die bepaalt hoe ver de persoon staat in het empowermentproces. Deze vragenlijst wordt aan het begin, onderweg en aan het einde ingevuld om te kunnen opvolgen of er een stijging is in empowerment of niet (ArmenTeKort, 2021a). Om de deelnemers te rekruteren werden er geen vereisten vooropgesteld.

In het aantal deelnemers binnen dit onderzoek is een eerste afwijking vast te stellen. In praktijk werden namelijk zestien buddy's geïnterviewd, zeven kanszoekende en negen kansbiedende buddy's. Er waren enkele factoren die deze beslissingen teweeg brachten. Als eerste was de gekozen methode om de buddy's persoonlijk op te bellen tijdsintensief. Vele buddy's werden opgebeld, maar lieten weten geen interesse te hebben, omdat het initieel idee was om enkel trajecten te ondervragen indien beide buddy's (kansbiedende en kanszoekende) zouden participeren aan een individueel interview. Het werd heel moeilijk om duo's te vinden die beiden wilden deelnemen. Daarom is later ook van dit idee afgestapt en werden ook trajecten ondervraagd waarbij slechts één van de buddy's wilden deelnemen. Er werd met zo'n 44 trajecten ($n = 628$) (44 kanszoekende en 44 kansbiedende) persoonlijk contact opgenomen. Daarnaast behoren kansarmen vaak tot een maatschappelijk kwetsbare doelgroep wat maakt dat het bereiken én het eventueel plannen van een interview bij kanszoekende buddy's geen evidentie was. Tot slot is deze masterthesis gebonden aan een tijdslimiet waardoor respondentverzameling na een bepaalde periode afgerond moest worden.

Uiteindelijk werden in totaal zestien respondenten individueel geïnterviewd. Ze hadden een gemiddelde leeftijd van 42 jaar en een mix in geslacht (V ($n = 11$) – M ($n = 5$)). Tabel 1 schetst een beeld van de respondenten aan de hand van de trajectgroep waarbinnen ze behoren en verdere persoonlijke informatie. Verder vormen bepaalde personen eveneens een buddyschap, dit wil zeggen een koppeling van een kansbiedende met een kanszoekende buddy. Deze worden in tabel 1 aangegeven via de letters A tot en met E. Belangrijk wel nog te vermelden is dat tijdens de interviews er vaak gesproken werd over ervaringen van andere trajecten en andere buddy's en dus niet enkel over de buddy die door ArmenTeKort werd doorgegeven. Ook werd de vooraf opgestelde lijst met buddy's doorgestuurd begin november en werd deze lijst gebruikt tot eind februari om de buddy's te contacteren. Dit maakte dat de contactlijst naar het einde toe niet meer up-to-date was. Er waren buddy's die al verder in het traject zaten of aangaven in de tussentijd gestopt te zijn.

Tabel 1*Overzicht deelnemende respondenten (n = 16).*

Label	Datum	Traject- groep	Type buddy	Geslacht	Geboortejaar	Status traject(en)	Buddyschap duo's
R1	07/12/2021	1	KB	V	1969	2 m (lopend)	A
R2	07/12/2021	1	KZ	V	1982	-	
R3	16/12/2021	2	KB	V	2002	1j 2m (lopend)	B
R4	16/12/2021	2	KZ	V	2000	1j 2m (lopend)	B
R5	17/12/2021	3	KZ	V	-	2m (gestopt) 1 ontmoeting (gestopt)	C
R6	21/12/2021	3	KB	V	1975	1 ontmoeting (gestopt) 3m (lopend)	C
R7	22/12/2021	1	KZ	V	1982	3m (lopend)	A
R8	23/02/2022	4	KB	V	1954	1 traject afgerond	D
R9	23/02/2022	2	KB	V	1966	1j 3m (lopend)	
R10	01/03/2022	1	KB	M	1992	5 of 6 ontmoetingen (gestopt)	E
R11	01/03/2022	4	KZ	V	1997	1 traject afgerond 6m (lopend)	D
R12	07/03/2022	4	KB	M	1982	1,5j (afgerond)	
R13	08/03/2022	4	KB	V	1965	2j 8m (afgerond)	
R14	09/03/2022	3	KB	M	1972	1 traject afgerond	
R15	10/03/2022	1	KZ	M	1975	5 of 6 ontmoetingen (gestopt)	E
R16	19/03/2022	5	KZ	M	1996	1,5j (gestopt)	

Noot. R = respondent; KB = Kansbiedende buddy; KZ = Kanszoekende buddy; V = vrouw; M = Man; m = maanden; j = jaren.

2. Dataverzamelmethode

Het onderzoek is een kwalitatief onderzoek waarbij er gebruik gemaakt werd van semigestructureerde interviews. Dit wordt omschreven als een interview waarbij de vragen en antwoorden niet van tevoren vastliggen, maar de onderwerpen wel (Baarda et al. 2012; Baarda & Van der Hulst, 2017; Reulink & Lindeman, 2005). Het interview wordt dus georganiseerd rond een reeks van open vragen, terwijl andere vragen voortkomen uit een dialoog tussen de interviewer en geïnterviewde (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Er is voldoende ruimte voor een persoonlijke inbreng van de deelnemers zelf, maar ook voor de interviewer om eventueel extra vragen te stellen om op die manier de verkregen informatie te maximaliseren (Adams & Cox, 2008). De volgorde van de vragen ligt niet vast, maar wordt bepaald op het moment zelf naargelang wat logisch lijkt. Wel belangrijk is dat alle onderwerpen aan bod komen (Baarda et al., 2012; Baarda & Van der Hulst, 2017; Reulink & Lindeman, 2005). De interviews verliepen individueel. Een persoonlijk interview is een geschikte manier om diep in te gaan op sociale en persoonlijke zaken (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006) en om gedetailleerde informatie zoals meningen, ervaringen, overtuigingen en motivaties van de individuele deelnemer te verkrijgen (Adams & Cox, 2008; Hyle et al., 2019). Door een individueel gesprek konden meer eerlijke verklaringen naar voren komen. Het doel van de interviews was om zicht te krijgen over de persoonlijke ervaringen van het buddieschapstraject en niet om te generaliseren.

Omwille van de covid-pandemie en het stijgend aantal besmettingen tijdens de periode van dataverzameling lag de voorkeur om de interviews online te laten verlopen. Hiervoor werd er eerst afgetoetst of dit paste binnen de wensen en mogelijkheden van de respondenten. Uiteindelijk werden alle interviews ($n = 16$), op één na, online afgenomen via een kanaal dat in samenspraak met de deelnemer werd gekozen. Het laatste interview (R16) werd fysiek afgenomen in een koffiebar, naar de voorkeuren van de respondent. De interviews duurden gemiddeld 43'18" (*Min.* = 22'02", *Max.* = 61'36") en vonden plaats gedurende een periode van 3,5 maanden (het eerste interview op 7 december 2021, het laatste interview op 19 maart 2022).

Om bovendien de betrouwbaarheid van de interviews te garanderen werd tijdens het afnemen van de interviews gebruik gemaakt van geluidsopnameapparatuur (Baarda et al., 2012; Baarda & Van der Hulst, 2017). Hiervoor werd eerst de toestemming gevraagd aan de respondent en duidelijk gemaakt waarvoor de opname zou gebruikt worden. De audio-opname werd achteraf enkel en alleen gebruikt om de interviews uit te typen en de verkregen informatie werd strikt vertrouwelijk bewaard (Adams & Cox, 2008).

3. Materiaal

Zoals hierboven besproken verliepen de interviews individueel en semigestructureerd. Om data te verzamelen werd een zelf opgesteld interviewschema gehanteerd. Hierin werd vastgelegd hoe het gesprek zal verlopen, wat er gezegd en gevraagd moest worden en hoe dit zou gebeuren. Het diende als een soort leidraad zodat er niets vergeten werd. Dit schema bestaat uit enkele onderdelen: een introductie, een beginvraag, een topiclijst en een afsluiting (Baarda et al., 2012). Dit schema werd gemaakt vertrekkende vanuit de belangrijke punten van de wetenschappelijke literatuur en de verschillende onderzoeksvragen. Hieruit kwamen volgende centrale topics naar voren: ervaringen, invloed op empowerment, veranderingen in de leefsituatie en ervaren drempels. Deze topics werden verder opgedeeld in subtopics en interviewvragen. Het interviewschema werd voor aanvang van de interviews voor een eerste keer aangepast na feedback van de organisatie, promotor en begeleider. Na het afnemen van de eerste twee interviews (interview met kanszoekende en interview met een kansbiedende) merkte de onderzoeker een onderscheid in vragen tussen beide respondenten en werd ervoor gekozen om het interviewschema op te splitsen in een interviewschema voor kanszoekende en een interviewschema voor kansbiedende. In bijlage 2 zijn deze interviewschema's te vinden.

Alvorens het interview startte werd de buddy's gevraagd een informed consent (zie bijlage 3) te tekenen. Hierin worden de deelnemers geïnformeerd over alle aspecten van het onderzoek die relevant zijn om op die manier een geïnformeerde beslissing tot participatie te nemen (Nijhawan et al., 2013). Op die manier werden hun rechten veilig gesteld en kon er achteraf geen misverstand ontstaan.

4. Analyseprocedure

Voordat er effectief overgegaan werd tot de analyse, werden de interviews eerst handmatig, letterlijk uitgetypt, zo snel als mogelijk na het interview. Dit zodat de onderzoeker een opkomend begrip over de onderzoeksvragen kan genereren en tot een punt kan komen waarbij de dataverzameling geen nieuwe categorieën meer opbrengt (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Het uittypen verliep gemakkelijk doordat de interviews werden opgenomen. De analyse verliep op een structurele wijze en werd per topic samengevat. Dit wordt ook wel de thematic (content) analysis genoemd. In eerste instantie werden deductieve labels en sublabels gemaakt op basis van de literatuurstudie en de onderzoeksvragen. Hieruit werd een eerste aanzet tot een labelschema gemaakt. Nadien werden de transcripties ingegeven in het analyseprogramma MAXQDA; een softwareprogramma gericht op kwalitatieve analyse. De transcripties werden hierin vervolgens opgedeeld in tekstfragmenten en gelabeld met behulp van het opgestelde labelschema. Hierbij was voldoende ruimte voorzien om dit labelschema verder aan te vullen met inductieve labels vanuit de resultaten. Er werden memo's gebruikt om informatie en quotes die de resultaten konden ondersteunen op te slaan. Een tweede keer labelen leidde tot het uiteindelijke labelschema die terug te vinden is in bijlage 4. De (sub)labels dienen als uitgangspunt bij het formuleren van de resultaten. Tot slot werd alles op een beschrijvende manier uitgewerkt om op die manier een duidelijk antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen.

DEEL 3: RESULTATEN

De resultaten uit dit onderzoek worden toegelicht aan de hand van de verschillende onderzoeksvragen. Zo zal er eerst de betekenis van het traject besproken worden om vervolgens verder te gaan naar eventuele ervaren veranderingen en te eindigen met drempels en succesfactoren die worden ondervonden tijdens het buddieschap. Wat deze resultaten betekenen in het kader van de literatuur, de probleemstelling en de onderzoeksvragen wordt verder behandeld in *Deel 4: Discussie en Conclusie*.

1. Betekenis van de relatie

1.1 Betekenis van het 'buddy zijn'

Bij het bevragen naar wat een buddy betekent of zou moeten betekenen voor de respondenten kwam bij velen snel het antwoord '**vriendschap**'. Het hebben van een onvoorwaardelijke vriend, het opbouwen van een band waarin je alles kunt delen, waar je authentiek kunt zijn en tonen hoe je je op dat moment echt voelt. Toch kan het buddieschap niet vergeleken worden met een vriend uit het privéleven. Het is eerder een afgesproken en enigszins kunstmatige vriendschap waarbij op redelijk korte tijd een band met iemand wordt opgebouwd, hiermee gepaard gaande het risico dat deze band na het traject ook ten einde loopt. Anderen gaven wel aan dat het een vriendschap is die na het afronden van het traject steeds blijft voortbestaan. Respondent 13 (KB) verwoordde: "een vriend voor het leven".

Verder werd een buddy benoemt als een **steunfiguur**. Iemand die naast je staat en waar je op kan rekenen in moeilijke tijden. Het belangrijkste gevoel dat het traject meebracht is daarom de gedachte dat er iemand voortdurend aanwezig is waarop men kan terugvallen.

Een buddy is een steunfiguur. Iemand die je begeleidt, iemand op wie je kan rekenen bv. als je vrienden hebt of geen vrienden hebt, als je familie hebt of geen familie hebt. Het is niet omdat je vrienden en familie hebt dat je nog steeds op hen kunt rekenen voor ook moeilijkere dingen, want leuke dingen vindt iedereen altijd leuk. Maar mensen op wie je kan rekenen als ik het niet gemakkelijk heb, had ik niet echt. (Respondent 11, KZ)

Een van de deelnemers haalde aan dat het voor haar voelde als een soort **middenweg** tussen een vriend en een hulpverlener. Iemand aan wie je sneller iets kunt vragen dan aan andere vrienden. Zo vertelde deze deelnemer:

Wat ze ooit zei: 'Ik kan niet altijd aan mijn vrienden vragen of ze met mij naar de winkel willen, want ik heb daar veel angst voor. Ik kan dat ook niet aan hulpverleners vragen, want die zijn bezig met grotere zaken, zoals je papieren in orde brengen en je leefloon.' Dan zit ik daar tussenin en kan ik met haar naar de winkel gaan. (Respondent 3, KB)

Ook een veel voorkomend antwoord was dat buddy zijn verbonden is met een **wisselwerking**. Terwijl vele vrijwilligersinitiatieven eenzijdig zijn waarbij je iets geeft, maar niets terug krijgt, is dit niet zo bij het buddytraject. Je geeft veel, maar krijg je ook iets terug. Zo maakte een deelnemer volgende uitspraak: "Je bent daar eigenlijk allebei zonder echt iets te verwachten, maar blij dat je bij elkaar bent. Ook blij dat je elkaar iets kunt geven, zonder echt elkaar iets te moeten geven, de aanwezigheid is al voldoende" (Respondent 6, KB).

Het werd beschreven als een relatie waarbij elkaars welzijn een belangrijke plaats krijgt. Soms voelde het alsof de rollen worden omgedraaid en ze elkaars kansbiedende buddy vormen. Zo vertelde volgende deelnemers: "Hij was even goed een kansbiedende buddy voor mij als ik voor hem" (Respondent 10, KB). "Meer en meer voelt het aan als ik ben de buddy, maar [hij] is ook mijn buddy" (Respondent 9, KZ).

Vervolgens gaven meerdere geïnterviewden aan dat een buddy iemand moet zijn die **luistert** naar alle problemen, iemand die meedenkt over eventuele mogelijkheden en oplossingen, niet doorvraagt en enkel helpt indien nodig. Zo gaf een van de respondenten aan: "Zij was eigenlijk de eerste vriendin. Daarvoor zat ik in een asielcentrum, daar was alleen de assistente en begeleiders. We konden met hen spreken, maar niet genoeg. Zij was de eerste" (Respondent 16, KZ).

Soms moet men de buddy even **herinneren** dat er licht is aan het einde van de tunnel, dat men meer waard is dan de situatie waarin de persoon zich bevindt en er ruimte is om te groeien. Het draait om het aanreiken van kleine lichtpuntjes.

Een laatste betekenis die door een respondent werd gegeven was dat je als kansbiedende buddy de rol hebt om een **zaadje te planten** en het dan aan de persoon zelf over te laten. Hiermee bedoelde ze het volgende:

Je moet mensen een zaadje in hun hoofd leggen, meegeven en na een tijdje als hij erover gerust en nagedacht heeft dan moet het uit zijn hoofd voortkomen. Hij moet het gevoel krijgen dat hij de kracht is die dat zaadje heeft gebruikt om daarmee verder te gaan. (Respondent 13, KB)

1.2 Ervaringen met betrekking tot het buddytraject

De meerderheid van de deelnemers gaf aan **goed contact** te hebben met hun buddy. Respondent 7 (KZ) vertelde zelfs: "Ik verlang naar de dag wanneer we afspreken". Het is een moment waarbij men authentiek kan blijven en durft praten over dingen waarmee men zit. Hierin centraal werd er vaak de **wederkerigheid** aangehaald. Waarbij men elkaar bijvoorbeeld helpt in het dagelijkse leven, maar ook wederzijdse bereikbaarheid is. Zo zijn de buddy's er voor elkaar en kan men bij elkaar terecht als men daar nood aan heeft. Beide buddy's vertellen over elkaars leven, problematieken en onbenulligheden. Ook al zijn de problemen van een kansbiedende vaak van kleinere aard, blijkt het toch belangrijk om op die manier een band op te bouwen.

Hoewel dit wederzijds vertellen voor een van de deelnemers anders werd ervaren:

Ze deelt wel een stukje wat ze meemaakt in haar leven, waar ze mee worstelt en hoe ze oplossingen zoekt. Terwijl ik minder ga delen van 'ik ben met die dingen bezig' en 'daar struikel ik allemaal mee'. (Respondent 1, KB)

Anderzijds zorgt het traject dat men van elkaar kan leren. Men wisselt ideeën en kennis uit en leert van hoe men met dingen in het dagelijkse leven omgaat. Een kansbiedende respondent vertelde tijdens het interview: "Het is ook heel leerrijk voor mezelf. De ervaring die je zelf op doet in de verschillende lagen van de maatschappij, die zijn voor velen, voor het grote van de maatschappij ongekend." (Respondent 14, KB)

Daarnaast ervoeren enkelen het buddytraject als een soort **integratieproces** doordat men eerst leefde in een sociaal isolement, maar de buddy hielp bij het verbreden van sociale vaardigheden. Dit door hen te introduceren bij anderen en het aanleren van de Nederlandse taal.

Samen spreken. Ik ben niet zo goed in de taal. Ik ben hier al zes jaar en toen ik startte was dat vier jaar dat ik hier was. Ik kon de taal niet goed. Ik wilde iemand vinden, zodat mijn taal beter wordt om te leven hier. (Respondent 16, KZ)

1.3 Impact van het buddytraject op een kansbiedende buddy

Het buddieschap had niet enkel voordelen voor kanszoekenden, ook kansbiedende haalde heel wat uit het traject of de opleiding die ze volgden bij aanvang van het traject. Zo deelden sommigen dat ze hebben opgestoken dat het goed kan zijn om te **wachten met vragen stellen** en **luisterbereidheid iemand kan helpen**.

Ik heb wel het gevoel dat het belangrijk is om soms geen vragen te stellen en te zien hoe dat de dingen evolueren. Je moet heel veel tijd hebben daarvoor. Ik denk dat ik door mijn professionele situatie dikwijls wat rapper holde dan nodig was. (Respondent 8, KB)

Ook is het buddieschap een manier om te **leren over een leefwereld en realiteit** waar men nog niet mee in contact kwam. Enkele gaven verder aan dat het heeft bijgedragen eigen problemen te relativeren en **dankbaar** te zijn voor de kansen en gezondheid die ze krijgen.

Ik heb meer humiliteit denk ik over het leven in het algemeen. Ik kon dat al, maar ik moet nog meer mijn eigen situatie relativeren want ik heb het echt niet slecht. Ik ben ook zeer dankbaar dat ik iets kan terugdoen. Ik ben heel dankbaar voor wat ik heb, ik heb daar heel hard voor moeten werken, maar ik heb het wel. Door met [hem] om te gaan besef je van 'alé ben je nu weer aan het zagen over een paar grijze haren of witte?' Who cares? Dingen die er echt helemaal niet toe doen. (Respondent 6, KB)

Een paar respondenten vertelde tijdens de interviews te hebben meegenomen om **niet te snel te oordelen** en gemaakte veronderstellingen te contesteren. Ze leerde om achter de muur te kijken bij mensen en niet gewoon zich te baseren op de vorm of façade. Niet enkel voor zichzelf, maar ook door anderen in de omgeving te wijzen op uitgesproken vooroordelen aan de hand van eigen ervaringen uit het buddytraject. Voorbeelden hiervan zijn:

Bij ATK had ik het gevoel dat de kanszoekende van alle soorten en klassen zijn. Soms als je die mensen op foto zou zien zou je misschien direct een beeld vormen van wie dat is, maar als je die mensen hoort praten over iets inhoudelijk, over krachten van mensen dan denk je: 'wauw, die kunnen echt mooie dingen zeggen'. Dat heb ik wel geleerd door ATK om niet te snel te oordelen over mensen. (Respondent 10, KB)

Tot slot ondervonden verscheidenen een stijging in **zelfvertrouwen, zelfkennis, zelfwaarde** en een **uitbreiding** van het **eigen sociaal netwerk**. Terwijl het traject gericht is op het empoweren van kanszoekende, werden sommige kansbiedende zelf empowerd. Zo illustreert volgend citaat een stijging van innerlijke krachten bij een kansbiedende deelnemer:

De buddy heeft mij laten inzien, desondanks dat andere mensen vonden dat ik een heel sterke persoon was, voelde dat ik me niets meer waard. Mijn zelfwaarde is ook naar boven gegaan door de buddy. Net zoals bij hem, mijn waarden en normen zijn ook gestegen. Die heeft mij ook kracht gegeven. (Respondent 13, KB)

2. Invloed op empowerment

2.1. Betekenis van 'empoweren'

Snel werd duidelijk dat elke kansbiedende buddy een andere manier had om de kanszoekende buddy te empoweren. Soms gebeurde het kleinschalig en soms onbewust. Een manier die vaak aangegeven werd, was door de kanszoekende buddy **bevestiging te geven** in datgene waarmee hij of zij bezig is en te benoemen waar de buddy goed in is. Dit gebeurt niet altijd rechtstreeks met veel woorden, maar ook onrechtstreeks door bv. trouw te blijven aan de buddy. Een hierbij passend voorbeeld:

Veel bevestiging geven als ik vind dat ze goed handelt. Dan zeg ik altijd heel nadrukkelijk 'kijk sterk dat je vandaag naar het politiebureau bent geweest of echt heel sterk dat je vandaag...'. Soms vertelt ze dat het slecht gaat en dan probeer ik bevestiging te geven in die kleine acties zoals 'fijn dat je mij hebt gebeld'. (Respondent 3, KB)

Hierbij aansluitend, een andere veel voorkomende manier die naar boven kwam, was door de kanszoekende buddy te gaan **geruststellen, motiveren** en **aanmoedigen**. Hiermee werd bedoeld dat men de buddy af en toe eens moest opkrikken en laten beseffen dat ze niet alleen zijn, dat er nog andere mensen zijn met problemen en vooral dat ze er zijn om naar die problemen te luisteren. Ook door hen te motiveren om zich te engageren of te blijven doen waarmee ze bezig zijn. Zo bevestigde volgende deelnemer:

Hij was absoluut niet geïnteresseerd om te gaan werken en zich bezig te houden in de maatschappij met nuttige dingen. Ik zei: 'ja, maar probeer toch eens', dus wat versterken in zijn eigen krachten. Dan heeft hij een beetje vrijwilligerswerk opgenomen waar hij zichzelf ook ineens heel nuttig voelde. Ik zeg: 'krijg je daarvoor iets betaalt, hij antwoordde: 'ja, een kleinigheidje' en dan zei ik: 'misschien moet je toch eens een echte job proberen' en uiteindelijk is hij nu aan het werk, met vlagen. (Respondent 14, KB)

Zoals hierboven aangegeven bij de betekenis van het 'buddy zijn', moet een buddy iemand zijn die goed kan luisteren en dit werd ook ter harte genomen. Zo gaven enkelen aan vooral te **luisteren** en erkenning te geven aan emoties. Daarnaast werd er ook gesproken over het **spiegelen met de eigen situatie** waarbij men voorbeelden aanhield vanuit het eigen leven, hoe men zelf omging met gelijkaardige struikelblokken. Volgende deelnemer gaf aan:

Op sommige dingen heb ik zelf geen antwoord en dan heeft zij mij daarop geantwoord. Dan zegt ze mij dat hoort zo eigenlijk niet, maar niet zo rechtstreeks. We gaan in gesprek en dan krijg ik het juiste antwoord van hoe het moet. (Respondent 7, KZ)

Een respondent sprak over **een valkuil** die gepaard gaat met het bewust inzetten op het empowermentproces. Namelijk dat het dan snel gaat over resultaat gericht werken, waarbij men vooral wenst een uitkomst te verkrijgen met het empoweren. Zo vertelde deze respondent:

Dat maakte dat je die verwachting had van: 'ik wil ook wel dat je een job gaat doen', 'ik wil dat je uit die situatie geraakt'. Dus dat empoweren heeft ook een valkuil merkte ik gaandeweg. Als je iemand gewoon wilt ontmoeten dan hoeft er niets. Dan is het net niet benoemen, wat ze allemaal goed doet. Dan is het gewoon luisteren, niet dat daar geen ruimte voor mag zijn. (Respondent 12, KB)

2.2. Ervaren veranderingen met betrekking tot empowerment

Het buddytraject is gericht op het versterken van empowerment van een kanszoekende persoon. Bij de bevragingen kwamen heel wat verbeteringen naar voren. Een eerste en meest voorkomende was dat kanszoekende buddy's versterkt waren in **zelfkennis, zelfvertrouwen** en **vertrouwen in anderen**. Zo is volgend citaat een mooie illustratie:

Ik zei tegen haar: 'soms moet je ook gewoon iets zeggen, whatever wat je ook zegt of je kunt ook gewoon mensen aankijken'. We hebben dat wel geoefend en ze zei dat als ze bij mensen kwam, als ze ging gaan poetsen dat ze daaraan terug dacht en dat hielp. (Respondent 12, KB)

Ook werd er verbetering ervaren in de **assertiviteit** en het **uiten van de eigen mening** op een correct geformuleerde manier. Nee zeggen en hulp vragen zijn zaken die vroeger moeilijk gingen, dat hebben sommige kansbiedende buddy's zien evolueren tijdens het traject.

Ik denk dat hij nu volledig in staat is om nee te zeggen. Ik denk dat dat voor hem het moeilijkste was, omdat hij vijftien jaar in isolement zat en dan terug in de wereld werd gegooid. Bij elk contact dat je dan hebt, ben je eerst wantrouwig. (Respondent 13, KZ)

Vervolgens vertelde een kanszoekende respondent (R4) dat ze geëvolueerd is van iemand mentaal instabiel naar iemand **stabiel** die terug aan de slag gaat. Ook een gevoel van **veerkracht**, terug naar een sterker persoon, werd ervaren: "Het is een moeilijk proces. Het is door kleine dingen als uitstapjes doen, zeggen dat ze er goed uitziet en dan kan ze wel zeggen van: 'je hebt gelijk, ik heb eigenlijk wel een mooie jurk aan'" (Respondent 3, KB).

Bovendien konden kanszoekenden zich **openstellen** en een **kwetsbare kant tonen** naar anderen. Sommige kanszoekenden waren het vertrouwen verloren in mensen, maar konden dit terug opbouwen via het traject en bloeiden terug open. Het voelde vertrouwd om te kunnen aangeven wanneer het eigenlijk slecht gaat. Alsook het **gevoel van erbij horen** en het **gevoel van slagen** werd aangehaald. Dit wordt bevestigd in volgend citaat: "Ik ben er zeker van dat hij zich minder eenzaam voelt, en door zich minder eenzaam te voelen heeft hij wel het gevoel van dit gaat allemaal lukken" (Respondent 6, KB).

Hiermee gepaard werd waargenomen dat kanszoekenden terug **gemotiveerd** werden en zelf terug **opportuniteiten zagen**. Dat ze hun eigen **fouten** kunnen **beseffen** en een meer **open-minded** houding aannamen. Zo haalde een respondent een voorbeeld aan waarbij ze de kanszoekende buddy wees op vooroordelen die hij maakte en daarover in dialoog ging: "Ik denk dat door onze interactie zijn sociale horizon wat verbreed is, omwille van het feit dat ik dat opvang en dat we er dan een gesprek over voeren" (Respondent 6, KB).

Een laatste aangegeven verbetering is het heft terug zelf in handen nemen door zelf **keuzes te maken** en **initiatief te nemen**. Zo getuigt een kanszoekende deelnemer:

Ik maak ook keuzes waar ik toen steeds op blokkeerde, ik had altijd angst en die overheerste. Ik heb nu nog altijd angstaanvallen, maar als die angst constant overheerste, dan maakte ik ook geen keuzes meer. Nu doe ik het wel, het is nog altijd moeilijk, maar ik doe het dan wel. (Respondent 5, KZ)

2.3. Onveranderde situaties

Met bovenstaande vaststellingen moet er voorzichtig worden omgegaan aangezien deze verandering niet generaliseerbaar zijn voor de gehele ondervraagde groep. Zo werd er door een aantal respondenten **totaal geen veranderingen** ervaren:

Ik was dakloos. Nu heb ik een plek. Het is een co-housing. Ik hou niet van deze plek omdat ik liever meer tijd alleen wil. Ik heb veel problemen met mijn gezondheid. Ik kan geen werk vinden. Ik heb geen familie. Ik ben alleen. (Respondent 2, KZ)

Verder werd er soms verandering ervaren op bepaalde vlakken, maar merkte kansbiedende buddy's soms **onveranderde kenmerken** op zoals het wegdrukken van de eigen mening:

Het is nog heel veel van 'wat jij wilt, doen we'. Ik denk dat dit voor een groot stuk door dankbaarheid komt ... Dat hij het gevoel heeft dat hij van mij iets krijgt en dat hij dan ook iets wil terugdoen. (Respondent 6, KB)

Maar ook weinig initiatief, geen vertrouwen in mensen in de omgeving en hokjes denken werden gerapporteerd. Ook beweerde een kansbiedende buddy vaak op te merken dat de gedachten van de kanszoekende buddy de mist in gaan en geeft hiervoor volgende verklaring: "Hij heeft heel wat hersenschade. Meestal zo een kansarme die op straat heeft geleefd, heeft wel wat drugs gebruikt en daar is wel wat schade vanachter gebleven in die hersenspansels. Dat gaat natuurlijk niet zomaar weg" (Respondent 14, KB).

Sommige aspecten van empowerment bleken al aanwezig te zijn bij de deelnemer voordat het traject begon of soms was de verandering eerder **beperkt**, zoals hier: "Zelfvertrouwen en eigenwaarde zijn zeker versterkt, maar vermits hij vijftien jaar achterom heeft moeten kijken in de bak ben je nooit niet veilig en kun je niemand vertrouwen" (Respondent 13, KB).

Daarnaast gaven ook sommigen aan dat de **periode te kort** was om verandering op te merken. Dit waren dan vooral buddy's die na korte tijd gestopt waren of nog maar net in het traject gestapt waren. Tot slot merkten enkelingen op het moeilijk te hebben om verandering aan te geven, omdat men niet zeker is of de verandering die aanwezig is voortkomt uit het buddyschap.

3. Verbeteren van de leefsituatie

Het begrip leefsituatie is ruim en bevat verschillende componenten. Daarom werd vooraf de interviews eerst bij de organisatie ArmenTeKort afgetoetst wat ze verstaan onder leefsituatie en op welke componenten ze vooral focussen. Ze gaven aan zelf een breed begrip te hanteren en focussen zich op een tiental domeinen zoals de financiële status, woonsituatie, lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid, gezinsrelaties, dagelijkse tijdsbesteding, sociale contacten, deelname aan het maatschappelijk leven, verslavingsproblematieken, hulpverlening, werksituatie, enz. Hoewel het interessant is om al deze domeinen te bekijken, moest binnen dit onderzoek een nauwere focus worden gelegd en werd er gekozen om op volgende aspecten te concentreren: gezondheid, financiële status, woon- en werksituatie, sociale contacten en vrijetijdsbesteding. De resultaten worden hieronder toegelicht per domein.

3.1. Mentale en lichamelijke gezondheid

Enkelen gaven aan een **ondernemende houding** te hebben opgemerkt waarbij steeds meer **belang** kwam om de mentale en lichamelijke gezondheid aan te pakken. Een kansbiedende gaf aan de kanszoekende ook in zelfzorg aan te moedigen. Een deelnemer vertelde: "Ik zei heel in het begin tegen hem: 'dat is toch erg wat je hebt meegemaakt', dan zei hij: 'ja, maar ik moet dat vergeten'. Nu heb ik het gevoel dat hij dat minder wegduwt" (Respondent 6, KB).

Ook werd verteld dat het kunnen **communiceren** over emoties en problemen een positieve bijdrage heeft geleverd om zich mentaal terug beter te voelen: "Mentaal ben ik goed, maar het doet je goed wanneer je met iemand kan praten en wanneer iemand niets van je verwacht, die gewoon omgaat met je om wie je bent" (Respondent 7, KZ).

Vervolgens leidde het traject bij een deelnemer tot **minder schaamte** en bij een andere tot meer **openheid** naar de eigen partner. Ook een andere **levenshouding** en meer levenslust, konden worden gerapporteerd. Zo sprak respondent 5 (KZ): "Ik merk wel dat ik nu wel anders sta, zelfs als invalide, sta ik nu anders als toen in de maatschappij of het leven."

Een andere waargenomen verandering was de structuur in het dagelijks leven en de manier van **omgaan met een verslaving**, waarbij men afstand neemt en zich losmaakt van de verslaving. Een citaat dat losstaat van dit alles, maar zeker moest worden opgenomen in deze thesis. Het toont dat het traject niet alleen goed is voor de buddy, maar ook voor omringenden: "Dat zoontje was super angstig en ging ook wel vaak mee wandelen. Hij bloeide ook een stukje open. Dat is wel mooi om te zien" (Respondent 12, KB).

3.2. Financiële status

Enkele gaven aan **geen problemen** te hebben gehad met hun financiële situatie. Het is uitkijken, maar men komt rond met datgene wat beschikbaar is. Een paar deelnemers gaven aan dat de kanszoekende onder toezicht staat van een budgetbeheerder. Het gaat niet gemakkelijk, maar door externe toezicht lukt het beter. Ook door het hebben van een job of het hebben gekregen van **een job** is dit verbeterd en is men in staat om schulden af te betalen: "Er was zelf in het traject een klein momentje dat hij zei: 'nu heb ik volledig... en dat is effectief afbetaald'. Dat is een klein feestmomentje eigenlijk" (Respondent 14, KB).

Voorts werd de financiële status steeds belangrijker en ervaarde men een **wil om hieraan te werken**. Zo vertelde een respondent: "Je merkte hoe verder dat we gingen dat ze er zelf iets aan wou doen" (Respondent 12, KB).

3.3. Woon- en werksituatie/opleiding

Bij de woonsituatie was er enkele malen vooruitgang merkbaar zoals het terug zelfstandig wonen en een betere huisvesting. Een deelnemer gaf zelf aan een "huisje" te hebben gekocht: "Huisje, want het is heel klein. Voor mij is het allemaal heel zwaar omdat ik fysieke problemen heb, maar gewoon de stap durven zetten, durfde ik hiervoor niet." (Respondent 5, KZ).

Eveneens was voor sommigen de werk/opleiding status verbeterd. Zo gaf een respondent aan terug te starten met een job en iemand anders terug te starten met de studies die even *on hold* stonden. Tot slot was het **nuttig voelen** ook een wijziging die uit het traject is voortgekomen: "Hij ziet de meerwaarde die hij heeft om te gaan werken, om zich nuttig te maken in de maatschappij. Ik denk dat die gesprekken een positieve invloed hadden" (Respondent 14, KB).

3.4. Sociale contacten

De meest voorkomende verandering binnen dit onderdeel was de uitbreiding van het **sociaal netwerk**. Zo gaven enkelen aan het gevoel te hebben dat ze meer mensen rondom hen hebben op wie ze kunnen terugvallen. Dit kwam doordat men terug de kracht vond om mensen aan te spreken, maar ook doordat kanszoekenden kennis konden maken met het sociaal netwerk van de kansbiedende. Een kansbiedende respondent gaf zelf aan: "Die is enorm sociaal, die had niemand want die heeft vijftien jaar vastgezet. Hij is van nul begonnen en heeft nu een vriendenkring die ik zelf niet heb" (Respondent 13, KB).

Ook het durven **contact opnemen** met mensen in de omgeving of uit het verleden is iets wat bij sommigen beter gaat dan voorheen. Dit door het leren van de taal, maar ook als gevolg van het empowermentproces. Daarnaast was het contact opnemen met de juiste mensen ook een waarneembare vooruitgang. Een deelnemer vertelde: "Door stimulatie eigenlijk van mijn buddy, dat ik mensen zelf een berichtje stuurde van: 'hé, lang geleden, alles goed met u?'" (Respondent 5, KZ). Een gevolg van dergelijke verandering was een vermindering van gevoelens van eenzaamheid en dit vormde bovendien een manier om terug vertrouwen te winnen in zichzelf en anderen.

3.5. Vrijtijdsbesteding

Enkele buddy's gaven aan veranderingen te hebben opgemerkt op vlak van vrijtijdsbesteding. Hoewel dit beperkt plaatsvond, merkte bijvoorbeeld een respondent op over meer **tijd voor haarzelf** te beschikken doordat ze af en toe eens kan beroepen op haar sociaal netwerk om op de kinderen te passen. Ook **buitenkomen** gebeurt al iets vaker, hoewel hierbij verkozen wordt voor rustigere plekken waar niet te veel volk aanwezig is. Daarnaast vertelde een deelnemer **terug te starten** met haar vrijtijdsbesteding:

Ik heb met [haar] bekeken hoe ik terug kan opstarten met karate. Ik zit nu in het gips, maar normaal doe ik dat vier keer per week. Dat is wel een grote vrijtijdsbesteding die er is bij gekomen. (Respondent 4, KZ)

Tevens gaven een paar respondenten aan de vrijtijdsbesteding **nuttiger en doelgerichter** te besteden. Zo vertelde een kansbiedende deelnemer:

Nu omdat ze zo blij is om alleen te gaan wonen is het van 'oké, ik ga poetsen' of 'ik moet studeren dus ik maak plaats op mijn bed'. Ik denk dat er een doelgerichtheid is gekomen waar ik ook wel telkens haar in heb voortgestuwd. (Respondent 3, KB)

3.6. Onveranderde situaties

Net zoals bij de invloed op empowerment moeten de resultaten voorzichtig worden aangenomen. Uit de interviews werd namelijk duidelijk dat slechts een beperkte groep verandering beleefden. Er werd door enkele deelnemers aangegeven in het **algemeen geen verandering** te hebben opgemerkt binnen de leefsituatie. Sommigen gaven aan dat het buddytraject **te kort** was om

verandering op te merken doordat het traject recent is opgestart of omdat het traject stopte na korte periode. Daarnaast vermelde enkelen dat het **moeilijk** is om verandering te **benoemen**. Bijkomend gaven sommige kanszoekende respondenten aan het buddytraject eerder te ervaren als iets **ondersteunend**, iets wat de basis heeft gelegd om verandering te maken voortkomend vanuit de persoon zelf. Op die manier kan het buddytraject gezien worden als iets dat onrechtstreeks heeft bijgedragen tot verandering in de leefsituatie op lange termijn.

Het heeft verandering mee in gang gezet. Ik heb een posttraumatische stressstoornis, dat is een angststoornis. Het heeft me geholpen om elke keer te zeggen: 'We gaan toch door.', omdat er iemand was. Het kon niet worden opgelost, maar er was iemand die naar me luisterde. Echte verandering was er niet. (Respondent 5, KZ)

Bovendien werd ook hier soms verandering ervaren binnen bepaalde domeinen, terwijl andere **domeinen onveranderd** bleven. Zo werd bijvoorbeeld binnen mentale en fysieke gezondheid aangegeven dat er geen verbetering zichtbaar was of soms dat het sterk fluctueert tussen momenten waarbij het goed gaat en waarbij het totaal niet gaat. Ook werd verslaving en de psychologische last die dat meegedragen benoemd. Invaliditeit die niet alleen verbetering op vlak van gezondheid belemmert, maar ook zorgt voor beperkingen op andere domeinen. Niet onbelangrijk om nog te vernoemen, is dat enkele respondenten op sociaal vlak nog veel terughoudendheid en beperkingen bemerkten.

Dit onderdeel ronden we af met deze veelzeggende quote uit één van de interviews: "Ik denk dat haar huis een weerspiegeling was van de chaos in haar hoofd en in haar leven op dat moment" (Respondent 3, KB).

4. Drempels en succesfactoren

4.1. Externe factoren

Het bekomen van een succesvol traject werd vaak bemoeilijkt door externe factoren. Een eerste ervaren drempel is het vinden van **tijd en het afstemmen op elkaars planning**. Doordat beide buddy's eigen verplichtingen hebben is het niet altijd een evidentie om een moment te vinden of om contact te houden. Een deelnemer vertelde:

Ik had eigenlijk al ander vrijwilligerswerk. Ik was dan ook begin oktober gestart met studeren in de avondschool. De buddy kwam eigenlijk net op het moment dat ik het heel druk ging hebben. Dat was misschien net iets te veel allemaal. (Respondent 10, KB)

Daarnaast kan de **gezondheid** zorgen voor moeilijkheden om vlot contact te houden. Zo vertelde respondent 11 (KZ): "Ze had veel gezondheidsklachten, dat maakte het wel moeilijk om met haar af te spreken. Ze was attent en lief, maar niet aanwezig." Maar ook de **covid-pandemie** zorgde dat men niet gemakkelijk kon afspreken of dat het contact verwaterde. Respondent 16 (KZ) gaf aan: "Daar kwam die coronaperiode, waardoor we echt niet meer konden samenkomen. Daarom hebben we ook niet meer afgesproken en is het ook stop gezet."

4.2. Trajectverwachtingen

De meest voorkomende reden waarom trajecten misliepen had betrekking op verwachtingen over het traject of over de andere buddy. Zo gaven enkele respondenten aan dat het traject kort na de opstart stopte aangezien de kanszoekende buddy **meer** wou **afspreken** dan mogelijk was voor de kansbiedende buddy. Twee voorbeelden:

Ik had tegen ATK gezegd dat het maar één keer per week moest, natuurlijk geen half uurtje, maar voor drie uurtjes. Ze zeiden dat ze dat hadden doorgegeven en ik zie haar de eerste keer en dan zei ze tegen mij: 'oei jij wilt mij drie uur zien per week, oei nee ik geef u één uur zoals ik mijn cliënten een uur geef'. Ja, dat is moeilijk. (Respondent 5, KZ)

In het eerste gesprek had hij de verwachting dat wij elkaar elke dag gingen zien. Dan heb ik direct die verwachtingen getemperd en gezegd: 'er werd gezegd één uur per week'. Hij was er direct zo'n beetje ambetant door. (Respondent 10, KB)

Maar ook **verkeerde ideeën** over het traject leidde soms tot een onsuccesvol traject. Zo gaf respondent 1 (KB) aan dat haar buddy eigenlijk op zoek was naar een relatie. Respondent 14 (KB) vertelde dat zijn buddy op zoek was naar een manier om zo snel mogelijk geld te verdienen.

Daarbij aansluitend gaven enkele deelnemers aan dat het hebben van **weinig resultaatgerichte verwachtingen** en het **aftoetsen bij de andere naar de verwachtingen** succesfactoren zijn voor het slagen van een traject.

4.3. Intrapersoonlijke factoren

Verder zijn er beïnvloedende factoren die voortkomen vanuit de persoon zelf of uit de buddy die het traject bepalen. Een eerste drempel aangehaald door een respondent is het hebben van een **andere levensfocus**. Zo vertelde ze: "Ik heb andere punten om me op te concentreren. Het traject is nu niet belangrijk voor mij ... Ik zou haar meer willen ontmoeten, maar eerst heb ik werk nodig, dingen die me zekerder maken" (Respondent 2, KZ).

Ook het **oplossingsgericht werken** en het **overnemen** vormde een hindernis. Iets wat in een gewonere verhouding snel wordt gedaan, maar wat een valkuil vormt in het traject. Daarnaast deelden een paar kansbiedende moeilijkheden te ervaren met het **omgaan** van **problematieken** van de kanszoekende. Respondent 3 vertelde in deze context:

Wat voor mij moeilijk was, is dat ze traumabommetjes dropte en dat heel luchtig deed. Als je ging vertrekken naar een activiteit, waar er niet echt ruimte is voor een diep gesprek vond ik dat moeilijk om daar kort op in te gaan. (Respondent 3, KB)

Een andere ervaren drempel vanuit de kanszoekende is een eerder **egocentrische houding** van de buddy. Ze ondervonden dat de buddy het vaker druk had, enkel contact opnam als het uitkomt en vaak sprak over zichzelf. Volgende uitspraken staven deze uitleg:

Ze was nooit beschikbaar ... Ik wist dat ze er niet was, dus ik kon niet echt op haar rekenen. Ik weet dat ze dat niet slecht bedoelde, maar ze sprak veel over haarzelf en haar activiteiten. Ze had dat waarschijnlijk niet door, maar ze stelde niet veel vragen over mij. (Respondent 11, KZ)

Omdat hij het zo druk heeft, heb ik niet het gevoel dat hij veel ondersteuning biedt. Ik ben bang om hem te veel te belasten omdat hij zo druk bezig is. (Respondent 11, KZ)

Enkele laatste obstakels die werden besproken waren het aannemen van een slachtoffersrol en een afwachtende houding door de kanszoekende buddy en een instabiele kansbiedende buddy. Zo vertelde respondent 5 (KZ): "Ze kon mij begrijpen, maar kende haarzelf niet genoeg."

Vervolgens koppelden enkele deelnemers het succes van hun traject aan het feit dat ze **niet oordelen** of zich superieur opstellen. Evenzeer aan het luisteren en het niet proberen in te grijpen:

Het traject is eigenlijk er zijn en niet oplossen. Dat is inderdaad wel waardoor je het kunt plaatsen. Die heeft een probleem, maar het is niet mijn taak om het op te lossen. Het is mijn taak om het te aanvaarden, te aanhoren en hem terug te empoweren. Empoweren wil zeggen: je moet die in zijn kracht zetten om zelf de dingen terug op te nemen en op te lossen. (Respondent 14, KB)

Bijkomend vernoemde succesfactor is het **loslaten** van de vertelde **verhalen** en het bij de persoon zelf te laten. Zo deelde een respondent:

Goh, dat zijn dingen waar ik zodanig niet aan kan dat ze niet in de weg zitten. Ik vind het triestig, maar dat zit niet tussen ons in de weg. Dat heeft met zijn privésituatie te maken waar ik totaal geen vat op heb. (Respondent 9, KB)

4.4. Interpersoonlijke factoren

Naast de persoonsgebonden invloeden zijn er ook invloeden die plaatsvinden binnen het contact tussen de buddy's. Een eerste was het gebrekkig fysiek contact of een oppervlakkige relatie. Zo vertelde respondent 2 (KZ): "Het is gewoon van 'hé, hoe gaat het?', 'het gaat goed en...', 'ik heb dit probleem', 'oh oké succes', dat is alles." Communiceren en het vinden van gespreksonderwerpen zien sommigen als een moeilijkheid, net als het concept van afstand en nabijheid. Hiermee bedoelde respondent 3 (KB): "Hoeveel zeg ik over mijn persoonlijk leven? Hoeveel vertel ik over wat er in mijn hoofd omgaat, dat vind ik altijd moeilijk."

Een laatste aangegeven drempel betrof de **verschillen** tussen elkaar. Hiermee wordt bedoeld het hebben van andere ideeën, een verschillende sociale klasse of een andere persoonlijkheid wat ervoor kan zorgen dat men botst en het traject misloopt. Een respondent deelde mee:

Zij is hier geboren, ze is een Belg en ik ben een vluchteling. Ik heb andere problemen dan zij. We hebben dezelfde interesses in hobby's, maar het is een andere levenssituatie ... dus het probleem is dat zij mij niet tot het einde kan begrijpen. (Respondent 2, KZ)

Hoewel dit voor sommigen een belemmering vormde, was dit voor anderen juist iets interessant:

Met mijn huidige buddy verschillen we van mening over bepaalde dingen, maar het is wel leuk. Dat is wel iets wat ik leer of zie, dat als je verschilt met mensen van mening over bepaalde fundamentele dingen dat er een relatie mogelijk is. Maar we vinden dat eigenlijk totaal niet erg van elkaar. (Respondent 11, KZ)

Gepaard met de laatst aangehaalde drempel wijden een aantal deelnemers hun succes van hun traject aan het hebben van **raakvlakken**. Dit gaat soms over het hebben van iemand van hetzelfde geslacht, iemand uit eenzelfde leeftijdscategorie of iemand met dezelfde interesses en gedachten. Het zorgt dat men elkaar makkelijk kan begrijpen. Zo vertelde een respondent:

Als je met iemand in contact staat of probeert een relatie op te bouwen, dan is het belangrijk dat er elementen zijn waarbij je elkaar kunt vinden. Als het er heel weinig zijn dan is dat moeilijk om dat contact te verdiepen. (Respondent 1, KB)

Enkele andere vernoemde succesfactoren zijn het **wederzijds delen**, het hebben van een goede **klik** en veel **flexibiliteit**.

4.4.1. Vertrouwen

Als eerste werd de aanwezigheid van vertrouwen opgemerkt en versterkt door het delen van problemen. Ook oprechtheid, eerlijkheid en betrouwbaarheid werden bemerkt. Het creëren van een veilige hechtingstijl en vertrouwelijke omgang zijn belangrijk:

Ik heb altijd het idee dat de dingen die wij zeggen tussen ons blijft. Moest het nu echt iets zijn waarvan ik denk dat hijzelf in gevaar is of ik ben in gevaar, dat is iets anders, maar dat is absoluut niet. (Respondent 9, KB)

Dit was niet binnen elk traject. Zo lieten een aantal deelnemers weten dat het vertrouwen afwezig was of hun relatie oppervlakkig bleef:

Ik ervaar een soort drempel omdat ik eerst die persoon echt moet vertrouwen en me veilig moet voelen. Bij haar voelde ik me niet emotioneel veilig om dingen die nauw aan mijn hart liggen te vertellen, omdat zij toch niet aanwezig was. (Respondent 11, KB)

4.4.2. Autonomie

Verder werd er autonomie vastgesteld onder andere doordat de kanszoekende buddy oplossingsgericht, initiatief- en besluitnemend was. De kanszoekende kwam zelf met voorstellen voor de

volgende activiteit en als men tegen problemen botste, werd er zelfstandig een oplossing gezocht. Hierbij was het van belang dat de kansbiedende in dialoog ging, zich niet ging opdringen, maar vooral de vrijheid liet bij de kanszoekende. Zo zei volgende deelnemer: "Ze bracht soms dingen aan, maar heeft nooit iets opgelegd. Dat zou ik ook niet fijn hebben gevonden" (Respondent 5, KZ). Desalniettemin gaven enkele respondenten aan beperkte autonomie te ervaren.

4.4.3. Gelijkwaardigheid

Gelijkwaardigheid werd meermaals afgegeven vanuit de houding en het gelijkwaardigheidsgevoel dat de kansbiedende buddy gaf. Dit werd gedaan door wederzijds te delen, interesse te tonen, maar vooral elkaars mening te waarderen en niet de les te spellen. Een hierbij belangrijke drempel die enkele keren werd aangehaald was het ervaren van een kansverschil, met name meer levenskansen vanuit de kansbiedende buddy:

Als we hier probeerden af te spreken. Wij hebben namelijk een groot huis. Ik voelde mezelf er in het begin wel lastig over. Ik denk dat ik me eerder kleiner en nederiger probeerde voor te doen. Omdat ik het wel belangrijk vind om vanuit een gelijkwaardige positie te starten, ook al kan dat niet per definitie. (Respondent 12, KB)

4.4.4. Wederkerigheid

Het wederzijds helpen was voor velen een teken van een wederkerige relatie zoals ook al eerder werd besproken. Zo vertelde een respondent 3 (KB): "Ik had eerst het gevoel van 'we zijn buddy's, ik ben jouw kansbiedende buddy, ik geef en jij neemt'. Terwijl ik nu ook heel veel van haar terug krijg." Maar ook het wederzijds contact en de interesse bevestigden de wederkerigheid.

4.4.5. Betrokkenheid

Als laatste werd betrokkenheid ook door de deelnemers ervaren door met elkaar te delen, initiatief te tonen en elkaars noden op te volgen.

Ik denk dat ik haar voldoende openheid gaf om te spreken over waar zij op dat moment nood aan had. We gingen vaak wandelen, maar het is niet dat we vooraf wisten waarover we het gingen hebben. Dat ging soms alle kanten uit of waar ze op dat moment tegenaan liep. Ik denk wel dat ze daar voldoende ruimte in had. (Respondent 12, KB)

Wederom had niet iedereen hierover hetzelfde gevoel. Zo gaven sommige deelnemers aan dit niet, beperkt of eenzijdig te ervaren:

Ik vertelde regelmatig over mijn leven thuis en over mijn werk, maar ik denk wel dat ik er een beetje in selecteer. Dan gaat dat meestal over financiële dingen... omdat ik mij zowat geneer over de mogelijkheden die ik heb. (Respondent 9, KB)

Om deze sectie van resultaten mooi af te ronden wordt deze inspirerende quote toch nog even meegedeeld: "Als ik maar één iemand van de tien kan empoweren, in zijn kracht zetten en er zelf ook dingen kan uit leren, ja dan doe ik dat direct. Ook al is het maar één op tien" (Respondent 14, KB).

DEEL 4: DISCUSSIE EN CONCLUSIE

1. Bespreking

Dit onderzoek wil inzichten genereren over in welke mate het buddysysteem dat wordt toegepast door ArmenTeKort vzw werkt en in welke mate dit systeem bijdraagt aan het verbeteren van de levenssituatie van kansarme mensen. Hierbij werd de betekenis van de relatie bestudeerd, alsook de ervaren verandering, evenals drempels en succesfactoren om een traject succesvol af te ronden. Hoewel de onderzoeksvragen niet representatief kunnen worden beantwoord omwille van de beperkte ondervraagde groep, kunnen volgende conclusies worden getrokken alsook dienstdoen als hypothese voor verder onderzoek. De conclusies worden ondersteund vanuit voorafgaande literatuurstudie.

Betekenis van de relatie

Het buddysysteem, bestaande uit een kanszoekende en een kansbiedende buddy, is een gearrangeerde vriendschap van twee jaar bedoeld om kanszoekenden uit kansarmoede te krijgen door hun krachten en eigenwaarde te versterken (ArmenTeKort, 2021a) vanuit het onderliggend idee dat mensen kansarmoede niet alleen kunnen overbruggen (ArmenTeKort, 2021b). De buddyrelatie wordt omschreven als een soort vriendschap, waarbij kansbiedenden een steunfiguur vormen, luisteren, meedenken en helpen indien nodig. Hoewel deze vriendschapsrelatie paradoxaal geen echte vriendschap is (McGowan et al., 2009) aangezien het een georganiseerde interventie is, waarbij de buddy's worden opgeleid, gekoppeld, ondersteund en opgevolgd (Lester et al., 2012). Echter voelt een kansbiedende aan als iemand die aanwezig is en waarop men ieder moment kan terugvallen. Steenssens et al. (2009) en Van Robaey & Lyssens-Danneboom (2016) beschrijven een kansbiedende vrijwilliger als iemand die een ondersteunende rol opneemt en een terugvalbasis vormt voor de hulpvrager.

Voorts werd aangegeven dat een kansbiedende de rol moet opnemen om de kanszoekende te herinneren aan de positieve dingen en op een manier als een "zaadje planten" waarbij men dingen kan meegeven, maar het daarna vanuit de persoon zelf moet komen. Zo omschrijven Ubbink & Strydom (2019) dat het ontvangen van externe steun kan helpen externe ontwikkelingspunten en capaciteiten te identificeren, uit te breiden en het innerlijke zelve verder te laten ontwikkelen. Het is bevorderlijk om iemand te hebben die competenties en vaardigheden erkent om zelfeffectiviteit en zelfvertrouwen op te bouwen (Wenzel, 2006). Daarnaast geven Steenssens et al. (2009) aan dat zo'n buddytraject (re)integratiemogelijkheden biedt, wat door diverse respondenten in de interviews ook werd aangegeven. Het buddyschap biedt mogelijkheden voor mensen die sociaal geïsoleerd raakten om te re-integreren of voor nieuwkomers om te integreren. Concluderend leverde het traject over het algemeen goede ervaringen op. Wat belangrijk is, want het hebben van een goede relatie is een eerste voorwaarde voor het slagen van een buddytraject (Steenssens et al., 2009; Uyterlinde et al., 2009; Van der Tier & Potting, 2015).

Empoweren

Empoweren en empowerment werd ruim bekeken in de literatuurstudie. Ubbink & Strydom (2019) en gelijkaardig Van Regenmortel (2009a) omschrijven empowerment als een identificatieproces van sterke punten en capaciteiten om hierop vervolgens in te zetten en te versterken. Een kansbiedende buddy is een coach die zoveel mogelijk motiveert om persoonlijke doelstellingen te behalen (Van der Tier & Potting, 2015). Zo zien we dat kansbiedende buddy's vooral bevestigingen geven over de capaciteiten van kanszoekenden en motiveren hiervan gebruik te maken. Dit kan helpen om bewust te worden over de eigen situatie. Iets wat Paulo Freire (1974, geciteerd in Calvès, 2009) belangrijk acht binnen het empoweringsproces, maar wat ook kan bijdragen in het terug zelf geloven in de eigen krachten (Van Regenmortel, 2009b). Tijdens de bevragingen werd empowerment vooral beschreven als luisteren, eventueel raad geven, maar vooral zelf niet gaan ingrijpen. Niet opdringen, niet oordelen, geen les spellen, maar de vrijheid laten bij de kanszoekende. Dit werd aangegeven als een belangrijke succesfactor voor het slagen van een buddytraject. Evenzo beschrijft Van Regenmortel (2009a) dat men enkel al doende greep kan krijgen over het eigen leven. Empowerment kan niet worden opgelegd, maar moet vanuit de persoon zelf komen (Vranken et al., 2002).

Armoedebestrijding

De organisatie vertrekt vanuit het idee dat door het buddytraject een kanszoekende kortetermijnverbetering zal ervaren binnen empowerment en hiermee op langetermijnverandering kan doorvoeren in andere sleuteldomeinen (ArmenTeKort, 2021a). Ook Van der Tier & Potting (2015) beweren dat zo'n traject helpt de kwaliteit van het leven te verbeteren, maar de uiteindelijke effecten zich uiten op lange termijn. Hoewel het moeilijk was om de veranderingen rechtstreeks te linken aan het buddytraject, werden toch enkele veranderingen benoemt. Of deze al dan niet voortkomen uit het traject kan met de verzamelde data niet verstrekkend worden geconcludeerd.

Indien een buddytraject succesvol verloopt kan het kanszoekenden helpen om uit een neerwaartste spiraal te komen en op lange termijn hun maatschappelijke positie te verbeteren. De effecten zijn psychologische opbrengsten, sociaal-communicatie vaardigheden, persoonlijke ontwikkeling en horizonverbreding (Van der Tier & Potting, 2015). Steenssens et al. (2009) en Van Regenmortel (2009a) halen aan dat het essentieel is dat men gaat geloven in de potenties en krachten van kwetsbare mensen. Dit kan invloed hebben op het zelfvertrouwen van het individu en na lange tijd op de prestaties (Wenzel, 2006). Zo gaven de deelnemers ook aan meer zelfvertrouwen en zelfkennis te hebben verworven dankzij het traject, en dus door het empoweren vanuit een kansbiedende persoon. Ze ervoerden terug motivatie, konden hun mening uiten en zich open en assertief opstellen. Wenzel (2006) gaat verder en beweert dat het hiervoor belangrijk is om in te zetten op sociale netwerken door een netwerk te creëren, herstellen of te versterken. Ook Steiner & Farmer (2017) betogen dat enkel de gemeenschap empoweren onvoldoende is, maar het deelnemen empowerment mogelijk zal maken. Empowerment biedt mogelijkheden om verbinding te herstellen met zichzelf en met de omgeving (Van Regenmortel, 2009a). Zo zagen we in onze onderzoeksresultaten dat kansbiedende buddy's de andere buddy's introduceerden bij hun sociaal netwerk en meenamen naar allerlei activiteiten. Kanszoekenden gaven aan niet enkel vertrouwen terug te winnen in zichzelf, maar

ook in anderen en ontwikkelden sociale vaardigheden. Hun eenzaamheidsgevoelens namen af en evolueerden in een gevoel van slagen en erbij horen. Zo ook stelde Van Regenmortel (2009a) sociale inclusie en betrokkenheid centraal binnen empowerment, wat zorgt voor een gevoel van erbij horen. Dit kan volgens haar verwezenlijkt worden door ook effectief te gaan meedoen. Participatie kan in deze context gezien worden als een middel tot empowerment (Hyle et al., 2019; Steenssens et al., 2009; Vranken et al., 2002). Empowerment zal een individu terug in staat stellen de omgeving te begrijpen, keuzes te maken en invloed uit te oefenen (Lyndon et al., 2013; Ubbink & Strydom, 2019). Kanszoekenden gaven zelf aan tijdens de interviews terug keuzes te maken en initiatief te nemen. Zo bijvoorbeeld deden ze voorstellen voor activiteiten en zochten ze actief naar oplossingen voor bepaalde problematieken.

Empowerment heeft op lange termijn effect en kan helpen bij het opbouwen van een betere fysieke gezondheid, psychologisch welzijn, gezonde identiteit, veerkracht (Bulanda et al., 2015; Liu & Ngai, 2020) en het uitbreiden van sociale relaties (Calvès, 2009). Enkele aspecten uit deze opsomming kon ook gedetecteerd worden bij kanszoekende buddy's. Zo zien we op vlak van gezondheid een ondernemende houding, waarbij communicatie over eigen emoties vlotter gaat, gevoelens van schaamte verminderen en meer openheid wordt vastgesteld. Daarbovenop gaven deelnemers aan dat het sociaal netwerk is uitgebreid en er terug contact opgenomen werd met oude of nieuwe vrienden. Uyterlinde et al. (2009) gaan verder en merken op dat het ook effecten kan bieden binnen het academisch en cultureel kapitaal. Hiermee bedoelen ze dat de school- en werkprestaties kunnen beteren en de horizon van een kansarme persoon kan worden verbreed. Ook in de bevragingen werd er onder meer verteld dat de schoolopleiding en werkcarrière terug wordt heropgestart. Voorts geven Hyle et al. (2019) en gelijkaardig Wenzel (2006) aan dat indien een individu het gevoel krijgt dat hun inspraak en acties verschil maken en indien het individu zich effectief voelt, hij sneller zal participeren en aan uitdagingen het hoofd zal bieden. Zo ook werd door enkele deelnemers aangegeven dat ze zich terug nuttiger voelden en doelgericht gingen werken.

Tijdens de interviews werd opmerkelijk meer verandering waargenomen op vlak van empowerment dan binnen de leefsituatie. Uyterlinde et al. (2009) beweerden dat zo'n traject niet leidt tot mirakels, maar eerder tot kleine successen zoals een groeiend zelfvertrouwen en sociale vaardigheden die kunnen helpen om vooruitgang te maken in het maatschappelijk leven. Het brengt terug zelfvertrouwen om het gedrag te veranderen en nieuwe vaardigheden aan te leren (Van der Tier & Potting, 2015). De meeste ondervraagde buddy's zaten nog in het traject of hadden het pas recent afgerond, wat kan verklaren waarom de langetermijneffecten beperkt waarneembaar waren. Wat wel frequent in de bevragingen naar voor kwam was dat er een wil was ontstaan om te veranderen en dat kanszoekende buddy's een ondernemende houding hadden aangenomen door het traject. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat het empowermentproces een "open-end" heeft en geen kant-en-klare oplossing biedt. Integendeel, het biedt ruimte om steeds verder te groeien, te veranderen en te ondernemen waarbij een actieve en continue inspanning van alle betrokken actoren vereist is (Steenssens et al., 2009; Steiner & Farmer, 2017; Van Regenmortel, 2009a; Van Regenmortel, 2009b; Vranken et al., 2002).

Verandering kansbiedende buddy

In de visie van ArmenTeKort komt ook naar voor dat het traject korte en langetermijnvoordelen biedt voor kansbiedende buddy's. Het levert namelijk kansen om zich persoonlijk verder te ontwikkelen wat mogelijks bijdraagt aan een verhoogde burgerparticipatie (ArmenTeKort, 2021a). Zo ook geven Van der Tier & Potting (2015) aan dat kansbiedenden positieve effecten ervaren. Dergelijke opbrengsten kunnen zijn: meer zelfvertrouwen, verbeterde sociaal-communicatieve vaardigheden, verbreding sociaal netwerk, zelfinzicht en een gevoel van maatschappelijk betekenisvol te zijn. Uit de bevestigingen bleek ook dat kansbiedenden heel wat hadden opgestoken van hun rol en engagement. Zo kregen ze een gevoel van dankbaarheid, ervaren ze dat enkel luisteren al iemand kan helpen en leerden ze niet te snel te oordelen. Ze startten het traject om iets te kunnen betekenen voor de omgeving, maar werden zelf door het traject empowered. Niet alleen werd het vergroten van het eigen sociaal netwerk aangegeven door diverse deelnemers, ook gaf bijvoorbeeld iemand aan door dit proces ook te starten binnen ander vrijwilligerswerk.

Drempels en succesfactoren

De hierboven geconstateerde veranderingen bij kanszoekenden zijn niet veralgemeenbaar naar alle deelnemers. Zo gaven enkelen aan geen verandering te hebben gemerkt in het algemeen of op bepaalde sleuteldomeinen. Voor deze eerder onsuccesvolle trajecten werden enkele drempels beschreven. Ook werden succesfactoren aangehaald die hielpen een traject succesvol af te ronden. Een eerste aangehaalde succesfactor was het hebben van een klik met daarin oprechtheid, eerlijkheid en betrouwbaarheid. Dit wordt door DuBois et al. (2002), Steenssens et al. (2009), Uytterlinde et al. (2009) en Van der Tier & Potting (2015) bevestigd. Zij spreken over een goede relatie met centraal een vertrouwensband als één van de belangrijkste succesindicatoren. Het ontbreken van een wederzijdse klik vormde in onze onderzoeksbevinding een faalfactor (Uytterlinde et al., 2009). Een volgende voorwaarde vermeld door Steenssens et al. (2009) en Vranken et al. (2002) is voldoende betrokkenheid, gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Uit de interviews werd duidelijk dat wederkerigheid vaak werd gerapporteerd tijdens het traject. Het wederzijds delen, helpen en leren werd gezien als een grote meerwaarde. Daarnaast moet er ook krachtgericht gewerkt worden. Centraal daarin moet participatie en inclusie staan waarbij de hulpvrager maximaal zeggenschap krijgt (Steenssens et al., 2009). Zoals eerder werd aangegeven zetten kansbiedenden vooral in op het aanmoedigen, bevestigen en geruststellen. Ze polsten bij kanszoekenden wat zij wilden doen of waarover zij wilden praten. Ook moet men plaats maken voor een fysieke en emotioneel veilige omgeving waar pijn en angst kan worden losgelaten (Bulanda et al., 2015). Dit was wederom zichtbaar in onze bevindingen doordat er regelmatig werd gerapporteerd dat er sterk werd ingezet op het creëren van vertrouwen en een veilige hechtingsstijl binnenin de buddyrelatie.

Tot slot, een faalfactor voor mentoring, een vergelijkbaar concept als het buddytraject die door Uytterlinde et al. (2009) werd aangehaald, was het ontbreken van een adequate match. Zo beweren ze dat gedegen screening en een goede selectie problemen kan voorkomen. In de matchingprocedure moet daarom gezocht worden naar buddy's met een kleine sociaal-culturele afstand en zoveel mogelijk raakvlakken zoals gemeenschappelijke interesses, overeenkomstig

gevoel voor humor of complementaire karaktereigenschappen (Uyterlinde et al., 2009). Zo bleek ook uit de interviews. De grootste aangegeven drempel is het hebben van verschillen of andere verwachtingen. Ook werd onder meer verteld dat de wensen voor de buddy niet overeenkwamen met de uiteindelijke buddy wat tot grote teleurstelling leidde. Daarbij aansluitend, een uit de interviews meest naar voren komende succesfactor, is het hebben van raakvlakken met de andere buddy.

Het is niet onbelangrijk om hiermee rekening te houden, want een succesvolle relatie levert veel nieuwe vaardigheden op en zal op langetermijnvoordelen verschaffen. Terwijl zowel bij een falende als een oppervlakkige relatie, waarbij het vertrouwen ontbreekt, geen voordelen worden gehaald. Integendeel, de relatie loopt grote kans na korte periode te eindigen (Uyterlinde et al., 2009). Nog sterker, een mislukte relatie kan volgens Van der Tier & Potting (2015) er toe leiden dat een kanszoekende nog verder afdwaalt van het rechte pad met negatieve gevolgen. Mensen kunnen het definitieve vertrouwen verliezen in de hulpverlening. Zo werd ook eenmaal aangegeven in een interview, waar de kanszoekende een bevestiging voelde dat mensen niet te vertrouwen zijn door het falend buddytraject.

2. Beperkingen eigen onderzoek

Ook dit onderzoek verliep niet zonder enige beperkingen. In totaal werden zestien respondenten geïnterviewd. Een eerste hiermee gepaarde beperking is de beperkte selectie die werd ondervraagd maakt dat de resultaten niet representatief zijn voor de gehele doelgroep ($n = 390$). Representatief binnen kwalitatief onderzoek wordt omschreven door Remmers en Groenland (2006) als: "De steekproef is zodanig samengesteld dat alle relevante variaties in meningen, opvattingen, gevoelens en motivaties de mogelijkheid krijgen om zich te manifesteren binnen de steekproef en binnen het onderzoek" (p. 22). Zo ook beweert Dinklo (2006) dat het onderzoek slechts representatief is, indien de respondenten een volledige beeld vormen van in dit geval het totaal van de trajecten van de organisatie. Door middel van de vijf verschillende groepen en *at random* selectie werd er getracht zo'n divers mogelijke groep te bekomen. Echter was het bereiken van de deelnemers geen evidentie. Niet enkel omdat een deel van de doelgroep een kwetsbare doelgroep is. Ook omdat velen lieten weten geen interesse te hebben. Dit maakte dat er voor elke trajectgroep niet evenveel respondenten aanwezig waren. Desondanks dat de doelgroep deels kwetsbaar was, waren toch zeven kanszoekenden enthousiast om deel te nemen aan deze studie. Bovendien was deze thesis gebonden aan een tijdspanne waarbij voor de dataverzameling drie maanden werd uitgerekend. Hierdoor bleek het interviewen van dertig deelnemers, zoals oorspronkelijk gepland, niet haalbaar. Hierdoor werd de datasaturatie niet bereikt. Daarbovenop neemt het onderzoek enkel de werking en buddy's van ArmenTeKort onder de loep, wat maakt dat de resultaten niet generaliseerbaar zijn voor andere werkingen.

Een tweede beperking, was dat dit onderzoek uitgevoerd werd tijdens de covid-pandemie. De dataverzameling gebeurde aan de hand van online interviews. Deze methode kan gepaard gaan met verscheidene 'stoorzenders' (Bay & van den Berg, 2020). Zo werden vele problemen ervaren, zoals een instabiele internetconnectie bij de respondent, het binnenkomen in een

meeting, er werd eenmalig telefonisch geïnterviewd. Ook achtergrondlawaai bij de deelnemers maakte het interviewen niet gemakkelijk. Het interview werd vaak onderbroken wat de *flow* van het interview in de weg stond. Hierdoor werd het doorvragen en het inpikken op antwoorden bemoeilijkt en eindigden sommige interviews sneller dan anderen. Ook maakte deze methodiek het moeilijker om een vertrouwensband te creëren zodat er open kan verteld worden (Bay & van den Berg, 2020). Tijdens het online interviewen werd soms een letterlijke afstand ervaren. Dit laat niet toe te beoordelen of het gesprek voldoende eerlijk en oprecht was.

Binnen de literatuurstudie lag een gerichte focus op onderzoek over empowerment en kansarmoede en minder op gelijklopende concepten zoals het buddytraject. Dit kan een derde beperking vormen. Meer gericht onderzoek naar drempels en succesfactoren zou nuttig zijn geweest om af te toetsen of deze al dan niet binnen de werking van ArmenTeKort aanwezig zijn. Het opgestelde interviewschema was gevuld met vragen en topics omtrent verandering, maar indien de respondent in het begin al aangaf geen verandering te hebben ervaren was het voor de onderzoeker moeilijk om hierop te anticiperen. De onwetendheid bij de onderzoeker over het verschil tussen kansarmoede en armoede kan eveneens een bias vormen binnen dit onderzoek.

Een vierde en laatste beperking die nog kan meegeven worden zijn de limitaties gepaard gaande kwalitatief onderzoek. In een kwalitatief onderzoek staat namelijk de systematische interpretatie van bestudeerde fenomenen centraal waarbij zelf betekenis wordt geven aan de waarnemingen (Plochg et al., 2007). Deze interpretatie van de resultaten door de onderzoeker kan enige subjectiviteit meebrengen. Daarbovenop beweert Baarda en Van der Hulst (2017) dat de sociale wenselijkheid een negatieve rol speelt in interviews. In een interviewsituatie hebben deelnemers de neiging op zich zo goed mogelijk op te stellen en geven ze antwoorden die voor hen als sociaal wenselijk worden beschouwd. Dit heeft een invloed op de validiteit van de onderzoeksgegevens (Tijmstra & Brinkman-Engels, 1978).

3. Aanbevelingen verder onderzoek

Volgende aanbevelingen en tips komen voort vanuit ervaringen tijdens het onderzoeksproces en de hierboven beschreven beperkingen. Deze kunnen worden gebruikt voor verder toekomstig onderzoek.

Een eerste aanbeveling komt voort door de beperkte ondervraagde groep. Hierdoor werd de datasaturatie binnen dit onderzoek niet bereikt. Dit wilt zeggen dat niet alle meningen naar voorgekomen zijn en de resultaten niet kunnen worden gegeneraliseerd (Dinklo, 2006). Datasaturatie wordt door Fusch & Ness (2015) bereikt indien er voldoende informatie aanwezig is om het onderzoek te repliceren. Zo zou bij een goed kwalitatief onderzoek aan het einde alle mogelijke meningen, houdingen en gedragingen moeten gesignaleerd en beschreven zijn (Dinklo, 2006). De onderzoeker merkte tijdens dit onderzoek gaandeweg dat de trajecten heel individueel zijn en redenen van slagen of falen sterk van elkaar verschillen en moeilijk te veralgemenen zijn. Daarom kan deze thesis eerder als exploratief worden bekeken en kunnen haar preliminaire resultaten een basis vormen voor eventueel volgende longitudinaal of diepte-onderzoek. Een volgend onderzoek met een grotere deelnemersgroep en meer doorvragen kan

eventueel helpen zodat de resultaten meer veralgemeend kunnen worden. Daarnaast kan de validiteit verhoogd worden door de resultaten terug te koppelen met de verschillende betrokkenen. Dit kan helpen voor verdere reflectie en de resultaten te verfijnen.

Zoals eerder werd aangegeven in de bespreking was er tijdens de bevragingen meer verandering waar te nemen op niveau van empowerment dan binnen verschillende domeinen van de leefsituatie. Dit kan eventueel verklaard worden doordat empowerment plaats vindt op korte termijn en verandering in de leefsituatie hieruit kan voortvloeien op lange termijn. Zo stellen Van der Tier & Potting (2015) dat zo'n dergelijk project niet leidt tot direct, spectaculaire en concrete resultaten, maar eerder zorgt voor "een serie kleine opbrengsten die tezamen een positieve bijdragen leveren aan het behalen van zichtbare verbeteringen op langere termijn" (p. 43). Daarom kan het nuttig zijn, als tweede aanbeveling, voor verder onderzoek om hierop in te spelen. Dit kan wederom door bijvoorbeeld een longitudinale studie op te zetten om de langetermijneffecten van het buddieschap te kunnen definiëren. Zo kan worden nagegaan of het empoweren tijdens het traject voldoende is voor een kanszoekende buddy om nadien zelfstandig stappen te ondernemen om de leefsituatie te veranderen of verbeteren.

Ook, zoals eerder vermeld, was het voor kansbiedende buddy's, en soms ook voor kanszoekende buddy's, moeilijk om de waargenomen verandering tijdens het buddieschap te linken aan het buddytraject. Zo ondervond de onderzoeker ook tijdens het interviewen tegenstrijdige gedachten vanuit een kanszoekende en kansbiedende met betrekking tot eenzelfde bepaalde verandering. Daarom deze derde aanbeveling om eventueel aan de hand van een kwantitatief onderzoek te kijken of er een significant verband is tussen de ervaren veranderingen en het buddytraject.

4. Praktische en beleidsaanbevelingen

Net als in het vorige onderdeel worden hier ook aanbevelingen geformuleerd. Verschillend met hierboven is dat deze eerder gericht zijn naar de praktijk en het beleid, eerder dan naar toekomstig onderzoek. Deze aanbevelingen kunnen een bijdrage bieden aan het veranderen en verbeteren van de buddywerking, maar kunnen ook nuttig zijn voor vergelijkbare organisaties.

Zoals aangegeven in de bespreking kan een faalfactor voor het buddytraject een gebrek aan adequate match zijn (Uyterlinde et al., 2009). Een goede screening en selectie kan problemen in het trajectverloop voorkomen. In de interviews werd het hebben van verschillen of andere verwachtingen aangegeven als een grote drempel en het hebben van raakvlakken met de andere buddy als een succesfactor. Hoewel anderen aangaven dat ze het juist interessant vonden of hadden gevraagd om een van hen verschillende persoon te hebben. Daarom, een eerste aanbeveling, is het belangrijk om in te zetten op het maken van een goede koppeling. Dit door de verwachtingen en wensen van de beide buddy's in het begin af te toetsen en deze ook in acht te nemen bij de zoektocht naar een passende buddy. Hierbij maken Uyterlinde et al. (2009) de opmerking om kritisch te zijn bij het aannemen van vrijwilligers en te beseffen dat niet iedereen of de nodige intrinsieke kwaliteiten bezit om een goede buddy te zijn.

Een tweede aanbeveling heeft betrekking op de ervaren drempel van afstand en nabijheid, en de begeleiding van de buddy met zware problematieken. Ondanks dat vele kansbiedende buddy's positief waren tijdens de interviews over de intervisies en opleiding staken er toch ook twijfels de kop op zoals: In welke mate vertel ik over mijn eigen leven? In welke mate financier ik de activiteiten? In welke mate ga ik in op de problematiek die een kanszoekende buddy mij vertelt? Net als de aanbeveling die Uyterlinde et al. (2009) in hun rapport maken kan ook hier een optimalisatie van het trainings- en interventieaanbod een oplossing bieden voor de twijfels bij kansbiedende buddy's. Een intervisiebijeenkomst is een moment om kansbiedende buddy's expertise te verschaffen. En hoewel een kansbiedende buddy geen hulpverlener is, dient de problematiek van de kanszoekende wel serieus te worden genomen. Daarom kan een goede verbinding worden gemaakt tussen professionele hulpverlening waar kansbiedende buddies kunnen op beroepen als ze niet meer weten hoe te handelen of zelf hulp nodig hebben met de verwerking van heftige problematieken waarmee men kan geconfronteerd worden (Uyterlinde et al., 2009).

Dit soort van nabije procesbegeleiding gericht op menselijk contact en het bieden van een aanspreekpunt heeft potentieel voor het verbeteren van de levenssituatie van een kansarme persoon. De trends die werden vastgesteld verdienen daarom meer aandacht om verder na te gaan in welke mate deze bijdragen binnen het armoedevraagstuk. Met de nodige ondersteuning en middelen kan dit soort vrijwilligerswerk verder worden uitgebouwd en floreren.

5. Conclusie

Er is veel data beschikbaar over armoede en empowerment en hoe empowerment kan helpen binnen armoedebestrijding. Daarnaast zijn er ook vergelijkbare studies naar de werkingen van zo'n concept, namelijk de koppeling van een kansarme aan een kansrijke persoon. Toch stelde ArmenTeKort vragen betreffende hun eigen werking over de effectiviteit van de koppeling of dit werkelijk leidt tot veranderingen bij een kansarme persoon, maar ook over de drempels om deze trajecten tot een succesvol einde te brengen. Dit thesisonderzoek probeert een antwoord te bieden op deze vragen.

De buddyrelatie wordt omschreven als een soort vriendschap waarbij een kansbiedende steun biedt, luistert en een terugvalbasis vormt. Het traject levert kortetermijnverbeteringen voor empowerment waarmee op lange termijn verandering kan worden doorgevoerd in andere levensdomeinen. De relatie zorgt voor meer zelfvertrouwen en zelfkennis, maar biedt ook meer motivatie en assertiviteit. Dit wordt door kansbiedenden vergroot door capaciteiten te identificeren en vervolgens hierop in te zetten en te versterken. Het helpt daarbovenop bij sociale en communicatievaardigheden waardoor gevoelens van eenzaamheid afnemen en veranderen in een gevoel van slagen en erbij horen. Opmerkelijk werd meer verandering waargenomen op vlak van empowerment dan binnen de leefsituatie, dit mogelijk doordat levensverandering pas op lange termijn zichtbaar is. Kanszoekenden gaven aan zich vooral in de eerste fase te bevinden, waarbij een wil ontstond om verandering door te voeren. Om zo'n traject te laten slagen is een klik vereist met centraal een vertrouwensband en wederkerigheid. Terwijl het ontbreken van een adequate match en raakvlakken een drempel kan vormen.

Dit onderzoek is eerder exploratief waarbij verder onderzoek een meerwaarde kan bieden om enerzijds de langetermijneffecten van het traject te kunnen capteren en anderzijds de causaliteit tussen de inspanning en effecten na te gaan. Zo kan de werking van ArmenTeKort en vergelijkbare initiatieven geoptimaliseerd worden en kan men een stap dichterbij hun missie, namelijk kansarmoede de wereld uit helpen.

REFERENTIELIJST

- Adams, A., & Cox, A. L. (2008). Questionnaires, in-depth interviews and focus groups. *Cambridge University Press*, 17–34.
https://www.researchgate.net/publication/42795848_Questionnaires_in-depth_interviews_and_focus_groups
- ArmenTeKort. (2021a, oktober). *De ArmenTeKort empowermentbarometer*.
<https://www.armente Kort.be/wp-content/uploads/2014/10/De-empowerment-barometer-van-ArmenTeKort.pdf>
- ArmenTeKort. (2021b, 29 oktober). *Project*. Geraadpleegd op 14 november 2021, van <https://www.armente Kort.be/project/>
- Armoedebestrijding. (2021, juli). *Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting*. https://www.ar moedebestrijding.be/wp-content/uploads/2021/08/210720_aantalarmen.pdf
- Armoedebestrijding in Vlaanderen*. (z.d.). Vlaanderen. Geraadpleegd op 18 juni 2021, van <https://armoede.vlaanderen.be>
- Baarda, B., & Van der Hulst, M. (2017). *Basisboek Interviewen* (4de editie). Noordhoff.
- Baarda, B., Van der Hulst, M., & De Goede, M. (2012). *Basisboek interviewen* (3de ed.). Noordhoff.
- Bay, N., & van den Berg, L. (2020). Digitaal begeleiden van teams in tijden van corona: teamontwikkeling (22); een actieonderzoek in het hoger onderwijs. *Tijdschrift voor Human Resource Development*, 35–39.
https://pure.hva.nl/ws/files/16947800/035_039_OPO04_ART_L2_PPT_Corona.pdf
- Bulanda, J., & Byro Johnson, T. (2015). A Trauma-Informed Model for Empowerment Programs Targeting Vulnerable Youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 33(4), 303–312.
<https://doi.org/10.1007/s10560-015-0427-z>
- Calvès, A. (2009). Empowerment: The History of a Key Concept in Contemporary Development Discourse. *Revue Tiers-Monde*, 1–16.
https://www.researchgate.net/publication/282978215_Empowerment_The_History_of_a_Key_Concept_in_Contemporary_Development_Discourse
- Dang Thi Hoa, Nguyen Huu Minh, Tran Thi Hong Nguyen, & Thi Tuyet Mai. (2019). Women Empowerment in Household Economic Development: Lessons From Poverty Reduction for Ethnic Minorities in Vietnam. *Journal of Psychology Research*, 9(11).
<https://doi.org/10.17265/2159-5542/2019.11.001>

- De Andrade, M. (2016). Tackling health inequalities through asset-based approaches, co-production and empowerment: ticking consultation boxes or meaningful engagement with diverse, disadvantaged communities? *Journal of Poverty and Social Justice*, 24(2), 127–141. <https://doi.org/10.1332/175982716x14650295704650>
- De sociale zekerheid in België*. (z.d.). Sociale zekerheid. Geraadpleegd op 14 november 2021, van <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/de-sociale-zekerheid-belgie/armoedebestrijding#>
- Dekker, F., & Braam, H. (2010, november). 'De Beste Maatjes'. <https://www.verweyjonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/3819-De-Beste-Maatjes-workingpaper-def-2.pdf>
- DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40(4), 314–321. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>
- Dierckx, D., Van Herck, N., & Vranken, J. (2010). *Armoede in België* (Vol. 15). Uitgeverij Acco. <https://www.mi-is.be>
- Dinklo, I. (2006). Fabels en feiten over kwalitatieve onderzoeksresultaten. *Kwalon*, 11(2). <https://doi.org/10.5117/2006.011.002.010>
- DuBois, D. L., Holloway, B. E., Valentine, J. C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-Analytic Review. *American Journal of Community Psychology*, 30(2), 157–197. <https://doi.org/10.1023/a:1014628810714>
- Engbersen, G. (1991). Moderne armoede: feit en fictie. *University of Groningen Press*, 38, 7–23. <https://ugp.rug.nl/sogi/article/view/19932>
- Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid. (2018, september). *De sociale zekerheid | Alles wat je altijd al wilde weten*. <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/alles-wat-sociale-zekerheid-nl.pdf>
- Fusch, P., & Ness, L. (2015). Are We There Yet? Data Saturation in Qualitative Research. *The Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2015.2281>
- Hyle, M. A., Devkota, B. P., & Mustalahti, I. (2019). From Blueprints to Empowerment of Disadvantaged Groups in Natural Resource Governance: Lessons from Nepal and Tanzania. *International Journal of the Commons*, 13(2), 1062–1078. <https://doi.org/10.5334/ijc.951>
- Lester, H., Mead, N., Graham, C. C., Gask, L., & Reilly, S. (2012). An exploration of the value and mechanisms of befriending for older adults in England. *Ageing and Society*, 32(2), 307–328. <https://doi.org/10.1017/s0144686x11000353>

- Liu, Y., & Ngai, S. S. Y. (2020). Social Capital, Self-Efficacy, and Healthy Identity Development among Chinese Adolescents with and without Economic Disadvantages. *Journal of Child and Family Studies*, 29(11), 3198–3210. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01833-y>
- Lustig, N., & Stern, N. (2000). Broadening the Agenda for Poverty Reduction Opportunity, Empowerment, Security. *International Monetary Fund*. Published. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0037/004/article-A002-en.xml>
- Luttrell, C., Quiroz, S., Scrutton, C., & Bird, K. (2009). Understanding and Operationalising Empowerment. *Overseas Development Institute*, 1–34. https://www.researchgate.net/publication/251811582_Understanding_and_Operationalising_Empowerment
- Lyndon, N., Selvadurai, S., Mohd Fuad, M. J., Rosniza Aznie, C. R., Sarmila, M. S., Zaimah, R., Junaidi, A. B., Suhana, S., & Azimah, A. M. (2013). The World-View of Native on Empowerment in Poverty Development Programmes (PDP). *The Social Sciences*, 8(3), 247–255. <https://doi.org/10.36478/sscience.2013.247.255>
- MacDonald, K., & Greggans, A. (2010). 'Cool friends': an evaluation of a community befriending programme for young people with cystic fibrosis. *Journal of Clinical Nursing*, 19(17–18), 2406–2414. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2010.03294.x>
- Materiële en sociale deprivatie* (2021, 15 juni). Statbel. Geraadpleegd op 2 juli 2021, van <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/materiele-en-sociale-deprivatie>
- Materiële en sociale deprivatie* (z.d.). Armoedecijfers. Geraadpleegd op 14 november 2021, van <https://www.armoedecijfers.be/topic/materiele-en-sociale-deprivatie>
- McGowan, B., Saintas, P., & Gill, K. S. (2009). On mentoring, social mentoring and befriending. *AI & SOCIETY*, 23(4), 613–630. <https://doi.org/10.1007/s00146-008-0184-z>
- Nijhawan, L. P., Janodia, M. D., Muddukrishna, B. S., Bhat, K. M., Bairy, K. L., Udupa, N., & Musmade, P. B. (2013). Informed consent: Issues and challenges. *Journal of Advanced Pharmaceutical Technology & Research*, 4(3), 134–140. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3777303/>
- Overzicht van de armoedeplannen en -rapporten – Steunpunt tot bestrijding van armoede.* (z.d.). Armoedebestrijding. Geraadpleegd op 14 november 2021, van <https://www.armoedebestrijding.be/publicaties/overzicht-van-de-armoedeplannen-en-rapporten/>
- Peterson, N. A. (2014). Empowerment Theory: Clarifying the Nature of Higher-Order Multidimensional Constructs. *American Journal of Community Psychology*, 53(1–2), 96–108. <https://doi.org/10.1007/s10464-013-9624-0>

- Plochg, T., Juttman, R. E., Klazinga, N. S., & Mackenbach, J. P. (2007). *Handboek gezondheidszorgonderzoek* (1ste editie). Bohn Stafleu van Loghum.
- Raeymaeckers, P., Noël, C., Boost, D., Vermeiren, C., Coene, J., & Van Dam, S. (2017). *Tijd voor sociaal beleid armoedebestrijding op lokaal niveau armoede en sociale uitsluiting jaarboek 2017*. Uitgeverij Acco.
- Rao, D. N. (2020). Understanding the limits of the empowerment models in supporting disadvantaged communities in India. *International Journal of Modern Agriculture*, 9(4), 1–11. <http://modern-journals.com/index.php/ijma/article/view/177>
- Recht-Op. (z.d.). *Maatschappelijke oorzaak*. https://www.recht-op.be/assets/documents/visie/visie_maatschappelijke_oorzaak.pdf
- Remmers, N., & Groenland, E. (2006). De steekproeftrekking en de selectie van respondenten in commercieel kwalitatief onderzoek. *Kwalon*, 11(3). <https://doi.org/10.5117/2006.011.003.007>
- Reulink, N., & Lindeman, L. (2005, november). *Kwalitatief onderzoek*. [http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20\(2005\)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf](http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20(2005)/om2_files/syllabus/kwalitatief.pdf)
- Risico op armoede of sociale uitsluiting | Statbel*. (2021, 14 oktober). Statbel. Geraadpleegd op 15 november 2021, van <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>
- Steenssens, K., Demeyer, B., & Van Regenmortel, T. (2009). *Conceptnota empowerment en activering in armoedesituaties*. <https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/conceptnota.pdf>
- Steiner, A. A., & Farmer, J. (2017). Engage, participate, empower: Modelling power transfer in disadvantaged rural communities. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 36(1), 118–138. <https://doi.org/10.1177/2399654417701730>
- Sulemana, M., Malongza, B. F. I., & Abdulai, M. (2018). Assessment of the Livelihood Empowerment Against Poverty programme in Karaga district, Ghana. *Development in Practice*, 29(4), 437–447. <https://doi.org/10.1080/09614524.2018.1551859>
- Thys, I. (z.d.). *Model Vranken*. Sensibiliseren voor armoede in Vlaanderen. Geraadpleegd op 21 november 2021, van <https://sensibilisatiearmoede.weebly.com/model-vranken.html>
- Tijmstra, T., & Brinkman-Engels, M. (1978). Sociale wenselijkheid als validiteitsprobleem. *University of Groningen Press*, 53(2), 196–208. <https://ugp.rug.nl/MenM/article/view/13195/10695>

- Ubbink, M. J., & Strydom, H. (2019). An Empowerment Narrative Leadership Program for a Disadvantaged Community. *Research on Social Work Practice, 29*(4), 443–454. <https://doi.org/10.1177/1049731517752469>
- Uyterlinde, M., Lub, V., De Groot, N., & Sprinkhuizen, A. (2009). *Meer dan een steuntje in de rug* (1ste editie). Movisie.
- Van der Tier, M., & Potting, M. (2015). *Een maatje voor iedereen? Een wetenschappelijke basis onder de methode maatjesproject*. Ethiscript.
- Van Regenmortel, T. (2009a). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of Social Intervention, 18*(4), 22–42. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/37280>
- Van Regenmortel, T. (2009b). Empowerment in de geestelijke gezondheidszorg. *Reflexion Medical Network, 14*(8), 309–314. <https://lirias.kuleuven.be/1870743?limo=0>
- Van Robaeys, B., & Lyssens-Danneboom, V. (2016). *Duo-werkingen in Vlaanderen. Eerste tussentijds onderzoeksverslag*. https://www.researchgate.net/publication/319422549_Duo-werkingen_in_Vlaanderen_Eerste_tussentijds_onderzoeksverslag_oktober_2016
- Vanderbilt-Adriance, E., & Shaw, D. S. (2008). Protective Factors and the Development of Resilience in the Context of Neighborhood Disadvantage. *Journal of Abnormal Child Psychology, 36*(6), 887–901. <https://doi.org/10.1007/s10802-008-9220-1>
- Vranken, J., De Boyser, K., Geldof, D., & Van Menxel, G. (2002). *Jaarboek Armoede en sociale uitsluiting*. Uitgeverij Acco.
- Wenzel, S. L. (2006). The Relationship of Psychological Resources and Social Support to Job Procurement Self-Efficacy in the Disadvantaged1. *Journal of Applied Social Psychology, 23*(18), 1471–1497. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1993.tb01044.x>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Uitnodigingsbrief deelnemers

Uitnodiging tot deelname aan onderzoek

Hallo,

Mijn naam is Marjolein van der Werf. Ik volg de richting Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Voor mijn masterthesis doe ik samen met vzw ArmenTeKort een onderzoek naar in welke mate het buddytraject werkt en hoe dit zal bijdragen aan het verbeteren van de levenssituatie van kansarme mensen. Meer specifiek onderzoek ik of het buddysysteem leidt tot empowerment en of dit op zijn beurt zal bijdragen aan duurzame levensveranderingen.

Wie kan er deelnemen?

Ik ben op zoek naar lopende of afgelopen buddyschapstrajecten, waarbij beide buddy's (zowel de kansarme als de kansrijke) bereid zijn om mij te helpen binnen mijn onderzoek.

Wat wordt er verwacht?

Het onderzoek verloopt via een individueel interview waarbij er naar persoonlijke ervaringen zal gevraagd worden. Waar en wanneer dit interview zal plaatsvinden ligt in jouw handen.

Hoe wordt de privacy gegarandeerd?

Uiteraard is jouw privacy gedurende het hele onderzoek voor mij een prioriteit. Het gesprek zal worden opgenomen met een audioapparaat, maar wordt enkel gebruikt om de data te verwerken. Ook zullen alle gegevens zodanig verwerkt worden dat jouw identiteit op geen enkele manier te achterhalen valt. De gegevens worden vertrouwelijk verwerkt en anonimiteit staat te allen tijde centraal.

Een vrijwillige deelname.

Jouw deelname is volledig vrijwillig. Je hebt dan ook het recht om je terug te trekken uit het onderzoek zonder hiervoor enige verklaring te moeten afleggen.

Krijg ik hiervoor een vergoeding?

Als bedanking voor je deelname zal je een klein cadeautje ontvangen.

Indien je interesse en/of vragen hebt, contacteer me zeker op: marjolein.regina.van.der.werf@vub.be of geef me een seintje via 0485 48 26 60.

Hopelijk zie ik jou binnenkort! Groetjes, Marjolein

Bijlage 2: Interviewschema

Deze onderstaande tabellen zijn gehanteerde interviewschema's die als leidraad dienden tijdens de individueel semi-gestructureerde interviews. Deze schema's werden opgesteld aan de hand van een inzage in literatuur. Werden een eerste keer aangepast na feedback van promotor, begeleider en organisatie en werden een tweede keer aangepast na de eerste twee interviews.

INTERVIEWSHEMA – KANSZOEKENDE			
Introductie	- Waarom wordt het interview gehouden: onderwerp, doel, wat gebeurt er met de resultaten?, wat kunnen ze verwachten?, duur, randvoorwaarden, vragen naar vragen. - Informed consent overlopen - Het profiel: Kort gestructureerde vragen over persoonsgegevens (geslacht, geboortejaar, opleiding, huidige werk status)		
Beginvraag	- Motivatie om buddy te worden		
	Onderzoeksvraag	Topic	Subtopics
Topiclijst	Hoe ervaren kanszoekende en kansbiedende buddy het buddytraject van vzw ArmenTeKort?	Ervaringen	- Hoe ervaren/ervaart u uw buddy? - Hoe ervaren/ervaart u de aanwezigheid/steun/betrokkenheid? - Wat vond/vindt u van de activiteiten waar uw buddy u heen bracht? - Hoe ervaren/ervaart u eventuele verandering in uw levenssituatie?
	Wat is de betekenis van de relatie tussen een kanszoekende en kansbiedende buddy?	Betekenis relatie	- Was/is uw buddy echt een meerwaarde voor u? - Zou je zover staan/gestaan hebben zonder je buddy? - Wat betekent u buddy voor u? Wat is buddieschap?
	Op welke manier heeft het buddieschapstraject een invloed op het empowerment van een kanszoekende buddy?	Invloed op empowerment	Hebt u het gevoel dat je meer..... hebt? + Hoe uit zich dat/hoe is dit zichtbaar? - Zelfvertrouwen/ eigenwaarde/ veerkracht - Zelfkennis (waarden, krachten, talenten) - Meer grip op gebeurtenissen/ eigen keuzes - Meer stem/ gehoord - Participatieve houding/ volwaardige burger (culturele en sociale activiteiten) - Besluitvormingsprocessen/ toegang rechtssysteem
	In welke mate draagt het buddieschap bij aan het verbeteren van de levenssituatie van een persoon in armoede?	Verbeteren levenssituatie	Op welk vlak in je leven heeft u de grootste verbetering/verandering gemerkt tijdens het buddieschap? Heeft u ten opzicht van de persoon die u was aan het begin van het traject veranderingen ervaren in... + Hoe uit zich dat?: - (mentale) Gezondheid - Financiële aspect

			<ul style="list-style-type: none"> - Sociale kring - Werksituatie / opleiding - Woonsituatie - Vrijtijdsbesteding
	<p>Wat zijn belangrijk ervaren drempels en succesfactoren om het buddytraject succesvol af te ronden?</p>	Drempels	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vond/vindt u moeilijk gaan gedurende het traject? Waren/Zijn er bepaalde obstakels die je soms in de weg stonden/staan? - Wat vond/vindt u zelf vlot gaan binnen het traject? - Had/heeft u het gevoel dat er een vertrouwsband/binding was/is? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Voelde/voelt u zich evenwaardig aan de andere buddy? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Gaf/geeft de buddy u voldoende ruimte en mogelijkheden om zelf dingen uit te proberen (autonomie)? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Voelde/voelt u dat de vriendschap van beide kanten kwam/komt (wederkerig)? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Werd/ wordt u door uw buddy voldoende betrokken? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Zijn er naast de buddy anderen die u geholpen/gemotiveerd hebben?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Vragen of ze nog iets willen toevoegen, heb je iets gemist? - Bedanken. - Vragen wat ze van het interview vonden. - Aangeven wat er met de informatie gebeurt. - Telefoonnummer en email geven zodat ze nog kunnen contacteren. - Wil je verder geïnformeerd worden over de onderzoeksbevindingen? 		

INTERVIEWSHEMA – KANSBIEDENDE			
Introductie	<p>- Waarom wordt het interview gehouden: onderwerp, doel, wat gebeurt er met de resultaten?, wat kunnen ze verwachten?, duur, randvoorwaarden, vragen naar vragen.</p> <p>- Informed consent overlopen</p> <p>- Het profiel: Kort gestructureerde vragen over persoonsgegevens (geslacht, geboortejaar, opleiding, huidige werk status)</p> <p>- ALTIJD VERWIJZEN NAAR DE JUISTE BUDDY!!!</p>		
Beginvraag	- Motivatie om buddy te worden		
	Onderzoeksvraag	Topic	Subtopics
Topiclijst	Hoe ervaren kanszoekende en kansbiedende buddy het buddytraject van vzw ArmenTeKort?	Ervaringen	<ul style="list-style-type: none"> - Hoelang al buddy met de huidige? - Hoeervaarde/ervaart u uw buddy? - Hoe denkt u dat uw buddy het buddytraject ervaren heeft/ervaart? (aanwezigheid/ steun/ betrokkenheid, activiteiten, veranderingen) - Heeft/Probeert u uw buddy bewust proberen (te) maken van de krachten die ze bezitten? + Hoe dan? - Heeft/Onderneemt u bewuste acties (ondernomen) om de kansarmen te empoweren of heeft u uw buddy gewoon meegenomen in uw leven?
	Wat is de betekenis van de relatie tussen een kanszoekende en kansbiedende buddy?	Betekenis relatie	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u het gevoel dat u een meerwaarde was/is voor uw buddy? + Waardoor denk je dat (niet)? - Wat betekent buddy zijn voor u?
	Op welke manier heeft het buddieschapstraject een invloed op het empowerment van een kanszoekende buddy?	Invloed op empowerment	<ul style="list-style-type: none"> - Hebt u het gevoel dat uw buddy gestegen is/ stijgt in...? + Hoe uit zich dat/hoe is dit zichtbaar? - Zelfvertrouwen/ eigenwaarde/ veerkracht - Zelfkennis (waarden, krachten, talenten) - Meer grip op gebeurtenissen/ eigen keuzes - Meer stem/ gehoord - Participatieve houding/ volwaardige burger (culturele en sociale activiteiten) - Besluitvormingsprocessen/ toegang rechtssysteem
	In welke mate draagt het buddieschap bij aan het verbeteren van de	Verbeteren leefsituatie	Op welk vlak heb je de grootste verbetering/ verandering gemerkt tijdens het buddieschap?

	leefsituatie van een persoon in armoede?		<p>Heeft/Ervaart u veranderingen ervaren bij uw buddy ten opzichte van het begin van het traject? + Hoe uit zicht dat?</p> <ul style="list-style-type: none"> - (mentale) Gezondheid - Financiële aspect - Sociale kring - Werksituatie / opleiding - Woonsituatie - Vrijtijdsbesteding
	Wat zijn belangrijk ervaren drempels en succesfactoren om het buddytraject succesvol af te ronden?	Drempels	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vond/vindt u moeilijk gaan gedurende het traject? - Waren/Zijn er bepaalde obstakels die u soms in de weg stonden/staan? - Wat vond/vindt u zelf vlot gaan binnen het traject? - Had/Heeft u het gevoel dat er een vertrouwsband/binding was/is? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Voelde/Voelt u zich evenwaardig aan de andere buddy? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Gaf/Geeft u voldoende ruimte en mogelijkheden aan uw buddy om zelf dingen uit te proberen (autonomie)? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Voelde/Voelt u dat de vriendschap van beide kanten kwam/komt (wederkerig)? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is? - Had/Heeft u het gevoel dat u uw buddy voldoende betrok/betrekt? + Waaraan denk je dat dit (niet) aanwezig is?
Slot: Ben je als persoon veranderd. Heeft dit traject je iets bijgeleerd?			
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Vragen of ze nog iets willen toevoegen, heb je iets gemist? - Bedanken. - Vragen wat ze van het interview vonden. - Aangeven wat er met de informatie gebeurt. - Telefoonnummer en email geven zodat ze nog kunnen contacteren. - Wil je verder geïnformeerd worden over de onderzoeksbevindingen? 		

(Baarda et al., 2012)

Bijlage 3: Informed consent

Beste,

Mijn naam is Marjolein van der Werf. Ik ben een masterstudente Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Mijn masterthesis gaat over buddytrajecten en de bijdrage hiervan aan empowerment en duurzame verandering in de levenssituatie van kansarmen.

Het onderzoek

Het doel van deze masterthesis is om te kijken in welke mate het buddytraject werkt en hoe dit zal bijdragen aan het verbeteren van de levenssituatie van kansarme mensen. Meer specifiek onderzoek ik of het buddysysteem leidt tot empowerment en of dit op zijn beurt zal bijdragen aan duurzame levensveranderingen.

Wie kan mee doen?

Om te kunnen deelnemen moet u:

- Een buddy zijn of geweest zijn bij vzw ArmenTeKort.
- Een buddy hebben die ook bereid is dit interview af te nemen.
- Voldoende beheersing hebben over de Nederlandse taal.

Verder zijn er geen vereisten. De deelnemers mogen dus zowel mannen als vrouwen zijn en zowel kansarme als kansbiedende buddy's. Ook indien u minder goede ervaringen heeft gehad met het buddyschaptraject bent u meer dan welkom om deel te nemen.

Hoe verloopt het onderzoek?

Indien u geïnteresseerd bent, zullen we samen een plaats en tijdstip vastleggen. Het interview zal mondeling worden afgelegd begeleid door mezelf. Hierbij zullen geen andere personen aanwezig zijn, enkel indien u dit zelf wenst. Met andere woorden jouw buddy neemt een ander interview af op een ander tijdstip. Ook zal het interview worden opgenomen zodat ik dit achteraf kan beluisteren bij het verwerken van de data. Het richt zich voornamelijk op persoonlijke ervaringen van het buddyschap. Er zijn dus geen foute antwoorden mogelijk. Mogelijks kunnen deze thema's wel enkele emoties losmaken, weet dat u hierbij altijd het recht heeft om even te pauzeren of het interview te beëindigen. De deelname is eenmalig, wat wil zeggen dat u enkel dit interview zal moeten afnemen. Verder zijn er geen bijkomstige kosten.

Hieronder kan u een toestemmingsformulier terugvinden. Wanneer u dit goedkeurt bevestigt u volgende zaken:

- U neemt vrijwillig deel aan het onderzoek.
- U heeft voldoende informatie en gaat akkoord met deze informatie.
- U gaat akkoord dat noodzakelijke informatie die verkregen wordt gebruikt mag worden.

Ik benadruk graag nog eens dat u anonimiteit en privacy voor mij te allen tijde prioritair is. De informatie wordt vertrouwelijk behandeld en uw identiteit zal niet te achterhalen zijn.

Als u vragen heeft mag u zeker altijd contact met me opnemen via 0485 48 26 60 of via marjolein.regina.van.der.werf@vub.be.

Het toestemmingsformulier

Ik ondertekende, (naam en voornaam),
verklaar hierbij, als deelnemer van dit thesisonderzoek,

1. Voldoende geïnformeerd te zijn over de deelname aan dit onderzoek. Ik ben op de hoogte dat ik altijd extra informatie kan vragen indien ik dit wens.
2. Vrijwillig deel te nemen.
3. Toestemming te geven aan de onderzoeker om mijn resultaten op vertrouwelijke en verantwoorde manier te bewaren, te verwerken en te rapporteren voor verschillende onderzoeksdoeleinden.
4. Op de hoogte te zijn dat het interview opgenomen wordt en hiermee in te stemmen.
5. Weet te hebben dat het interview ten allen tijde stop gezet kan worden en niet hoeft te antwoorden indien ik dit wens.
6. Kennis te hebben over het feit dat ik recht heb op een samenvatting van de onderzoeksbevindingen.

Gelezen en goedgekeurd op (datum)

Handtekening van de deelnemer:

Bijlage 4: Labelschema

